

๕. พิธีศพ

ประเพณีเกี่ยวกับศพ มักจะผิดแผกแตกต่างกันไปตามความนิยมของบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ แต่ส่วนใหญ่คงลักษณะการประกอบพิธีไว้เป็นแนวเดียวกัน จะนำมากล่าวพอเป็นแนวทางปฏิบัติเฉพาะบางตอนที่อนุศาสนาจารย์ปฏิบัติช่วยเหลือผู้เป็นประจําเท่านั้น

การตั้งศพ

เมื่อศพและจัดดอกไม้รูปเทียนประดับเรียบร้อยแล้วให้ตามไฟ (ตะเกียงมีโคมหรือไว้ปลายเท้า ๑ ที่)

ในพิธีทางราชการ เมื่ออาบน้ำศพและนำศพขึ้นตั้งเรียบร้อยแล้วจะนิมนต์พระ ๑๐ รูป หรือ ๒๐ รูป สดับปกรณ์ (บังสุกุล) จบแล้วถวายไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำ ก็เป็นเสร็จพิธี

แต่ศพชาวบ้านทั่วไป ปัจจุบันนิยมนิมนต์พระสงฆ์มา ๑ รูปหรือหลายรูปก็ได้แต่ศรัทธาของเจ้าภาพ เมื่อพระมาถึงแล้ว ทอดผ้าบังสุกุลบนหีบศพหรือบนที่ที่เตรียมไว้ นิมนต์พระชักผ้าบังสุกุล (จะเป็นผ้าไตร, จีวร, สบง, ผ้าเช็ดตัว, ผ้าเช็ดหน้า ก็ได้) เมื่อพระชักผ้าบังสุกุลแล้ว ก็เป็นอันเสร็จพิธีในตอนนั้น

การสวดพระอภิธรรม

การสวดพระอภิธรรม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า สวดหน้าศพ นิยมสวดในเวลากลางคืน จัดที่พระสวดไว้ที่หนึ่งต่างหาก จำนวนพระสวด ๔ รูป สถานที่ ตั้งคู่พระอภิธรรม ๑ คู่, แจกัน ๑ คู่, เียงเทียน ๑ คู่, กระจกรูป ๑ ที่, อาสนะสำหรับพระนั่ง ๔ ที่ หากมากพลู, น้ำร้อน น้ำชาถวายพระพร้อม ความมุ่งหมายก็เพื่อให้เจ้าภาพได้มีโอกาสฟังธรรมและสันทนาธรรมตามควร จะสวด ๑ คืน ๗ คืน หรือทุก ๗ วันจนถึงวันเผาก็ได้ เมื่อพระสวดประจำคืนเสร็จแล้ว จะนิมนต์ฉันภัตตาหารเช้าก็ได้ สุดแต่จะสะดวก

ลำดับพิธีในการสวดพระอภิธรรม

- ได้เวลานิมนต์พระประจำที่
- เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัยจุดเทียนธูป ณ ที่พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม เสร็จแล้วจุดเทียนธูปหน้าศพแล้วกลับมานั่ง
- พิธีกร อาราธนาศีล รับศีลจบแล้ว พระสงฆ์ก็เริ่มสวดพระอภิธรรมต่อไป
- เมื่อถึงเวลาเลิกสวดประจำคืน พระสวดพระอภิธรรมจบสุดท้ายแล้ว พิธีกร เชิญเจ้าภาพถวายไทยธรรม แล้วชักผ้ากุฎยาโยงหรือด้ายสายสิญจน์
- เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล (ถ้ามี)
- พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- เจ้าภาพกรวดน้ำ พระสงฆ์เดินทางกลับ

เสร็จพิธี

การทำบุญ ๗ วัน

เมื่อเก็บศพไว้ครบ ๗ วัน เช่นตายในวันศุกร์ พอถึงวันพฤหัสบดีของสัปดาห์ต่อมา ก็นิมนต์พระ ๗ รูป ๘ รูป (พิธีทางราชการ ๑๐ รูป) มาสวดพระพุทธมนต์เย็น ถวายอาหารบิณฑบาตเช้าในวันรุ่งขึ้น แล้วจะมีสดับปกรณ์ (สวดมาติกาบังสุกุล) แสดงพระธรรมเทศนาต่อก็ได้ หรือทำในตอนเช้าหรือตอนเพล โดยไม่ต้องสวดมนต์เย็นก็ได้

ลำดับพิธีทำบุญ ๗ วัน

(ทำบุญตอนเพล)

การทำบุญ ๗ วัน ถ้าทำวันเดียว ตายวันศุกร์ ให้ทำวันศุกร์สัปดาห์ต่อไป

- ๑๐.๐๐ - พระสงฆ์ประจำอาสนะ
 - เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย แล้วไปจุดเทียนธูปหน้าศพ และกลับมานั่งที่เดิม
 - อาราธนาศีล รับศีล อาราธนาพระปริตร แล้วฟังพระสวดพร้อมกัน (ถ้ามีพิธีเทศน์ติดต่อกัน ไป อาราธนาพระปริตรต่อทันที ส่วนศีลนั้น อาราธนาและรับศีลตอนมีเทศน์)
- ๑๑.๐๐ - ถวายภัตตาหารเพลพระที่สวดพระพุทธรูป
- ๑๒.๐๐ - พระฉันเสร็จ นำเครื่องไทยธรรมเทียบแล้ว เชิญเจ้าภาพถวาย
 - เก็บไทยธรรมแล้ว ชักผ้ากุญาโยง
 - เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล (ถ้ามี)
 - พระชักผ้าบังสุกุลแล้ว พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ
- ๑๓.๓๐ - เจ้าภาพจุดเทียนธูปที่โต๊ะบูชาก่อน แล้วจุดเทียนประจำกัณฑ์เทศน์ (เทียนส่องดูหนังสือเทศน์)
 - พระเทศน์ขึ้นธรรมมาสน์
 - อาราธนาศีล อาราธนาธรรม
 - เมื่อพระเทศน์ด้วยการบอกศักราชก่อนระหว่างนี้เจ้าภาพจุดเครื่องห้า (เครื่องทองน้อย) ของศพก่อนแล้ว จุดเครื่องห้าของเจ้าภาพ หรือจะจุดติดต่อกับจุดเทียนประจำกัณฑ์เทศน์ หรือจุดระหว่างอาราธนาธรรมก็ได้
 - พระสงฆ์แสดงธรรมจบ เจ้าภาพไปจุดเทียนธูป ณ ที่เบื้องหน้าพระสงฆ์สวดรับเทศน์ พระสงฆ์ ๔ รูป (ถ้ามี) สวดธรรมคาถาค่อจนจบ
 - เจ้าภาพถวายไทยธรรม เจ้าหน้าที่เก็บไทยธรรมแล้วชักผ้ากุญาโยง
 - เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล (ถ้ามี)
 - พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุล
 - เจ้าภาพกรวดน้ำ พระสงฆ์อนุโมทนา แล้วเดินทางกลับ

เสร็จพิธี

การทำบุญ ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน

พิธีทำบุญ ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน ก็ทำเช่นเดียวกับพิธีทำบุญ ๗ วัน ดังกล่าวมาแล้ว

การบรรจุศพ

เมื่อเจ้าภาพได้บำเพ็ญกุศลศพครบ ๓ วัน ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วันแล้ว ยังไม่ทำฌาปนกิจ จะต้องเก็บไว้เพื่อรอญาติหรือโอกาสอันเหมาะสม ถิ่นนิยมเก็บศพไว้ที่บ้านหรือที่วัดก็สุดแต่จะสะดวก ถ้าเก็บไว้ที่วัด ถิ่นนิยมการบรรจุศพ พิธีบรรจุศพก็ไม่มีอะไรมาก เมื่อเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลครบ ๓, ๗, ๕๐, ๑๐๐ วัน หรือมากกว่านั้นแล้วพอได้เวลา (ส่วนมากเวลา ๑๕.๐๐-๑๗.๐๐) ก็นำศพไปยังสถานที่บรรจุศพเข้าที่เก็บ แต่ยังไม่ปิดที่เก็บ เชิญแขกเข้าเคารพ โดยเจ้าภาพจัดหาดินเหนียวก้อนเล็ก ๆ ห่อกระดาษดำและกระดาษใส่ถาดไว้ เพื่อแจกแขกคนละก้อน จะมีดอกไม้ด้วยก็ได้ เมื่อแขกนำดินเหนียวและดอกไม้ไปวางเคารพศพแล้ว เจ้าภาพก็ทอดผ้าบังสุกุลปากหีบศพ และนิมนต์พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุล (หรือทอดผ้าบังสุกุลก่อนเชิญแขกเข้าเคารพศพก็ได้) พระสงฆ์ชักผ้าบังสุกุลแล้วก็เก็บ เป็นอันเสร็จพิธี ผู้จัดการฌาปนสถานก็จัดการปิดที่เก็บหีบศพต่อไป

การมาปนกิจศพ

การมาปนกิจศพหรือการเผาศพ เมื่อถึงเวลาที่เจ้าภาพกำหนดแล้ว ก็ติดต่อเจ้าหน้าที่มาปนสถาน และออกบัตรเชิญ โดยกำหนดวันเวลาให้ผู้เคารพนับถือทราบทั่วกัน

เมื่อชักศพขึ้นตั้งอย่างที่ทำคราวถึงแก่กรรมแล้ว จะมีพระสวดพระอภิธรรมก่อนมาปนกิจสัก ๓ วัน ๗ วันก็ได้ หรือจะทำเพียงวันเดียวก็ได้ แต่ทำกันอยู่ทั่ว ๆ ไปก็นิยมตั้งศพทำบุญในตอนเช้าวันมาปนกิจเลย เพื่อตัดภาระ

ลำดับพิธีมาปนกิจศพ

(ตัวอย่างชนิดทำวันเดียว)

- ๐๕.๐๐ น.- เชิญศพขึ้นตั้งบนศาลาบำเพ็ญกุศล
- ๑๐.๑๕ น. - นิมนต์พระสงฆ์ประจำที่อาสนะสงฆ์
- ๑๐.๒๐ น. - เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย
- ๑๐.๒๕ น. - อาราธนาพระปริตร
- ๑๐.๓๐ น. - พระสงฆ์สวดพระพุทธรมณต์
- ๑๑.๐๐ น.- ถวายภัตตาหารเพล
 - ถวายเครื่องไทยธรรม
 - พระสงฆ์อนุโมทนา
- ๑๒.๐๐ น. - เลี้ยงอาหารกลางวันญาติมิตรและแขกที่มาในงาน
- ๑๔.๐๐ น. - นิมนต์พระเทศน์ขึ้นพักบนอาสนะสงฆ์
- ๑๔.๐๕ น. - เจ้าภาพจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย เทียนกัณฑ์เทศน์, เทียนธูปหน้าศพ
- ๑๔.๑๐ น. - อาราธนาศีล, อาราธนาธรรม (เทศน์ธรรมคาหรือเทศน์แจ้งก็ได้)
 - พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาจบแล้ว ถวายกัณฑ์เทศน์
- ๑๕.๐๐ น. - นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป (หรือจำนวนรูปตามแต่มีมนต์) ขึ้นอาสนะสงฆ์พร้อมกัน
 - มาดิกาบังสุกุล
- ๑๕.๓๐ น. - เคลื่อนศพเวียนเมรุ ๓ รอบ พระสงฆ์นำศพ ๑รูป
- ๑๕.๔๕ น. - เชิญศพขึ้นสู่เมรุ
- ๑๖.๐๐ น. - แถวกองเกียรติยศเข้าที่พร้อมหน้าเมรุ (ถ้าเป็นศพที่ต้องจัดกองเกียรติยศ)
 - อ่านคำไว้อาลัย (ถ้ามี) (ท้ายคำไว้อาลัยมีขึ้น ไว้อาลัย — ศพที่มีกองเกียรติยศไม่ ต้องเชิญขึ้นไว้อาลัย)
 - เจ้าภาพเชิญแขกผู้ใหญ่ทอดผ้าบังสุกุลโดยจัดลำดับจากผู้มีอาวุโสน้อยไปหาผู้มี อาวุโสมากขึ้น ไปตามลำดับ
 - ประทานในพิธีทอดผ้าบังสุกุลหน้าหีบศพ
 - ประทานฯ (กรณีพระราชทานเพลิงศพ ให้ถวายค่านับยังทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับฯ ในวันนั้น) วางกระทงดอกไม้ (เครื่องขมา)
 - เป่าแตรนอน ๑ จบ (กรณีจัดกองเกียรติยศ)
 - เจ้าหน้าทีเพลิงหลวงส่งรูปเทียนและดอกไม้จันทน์ให้ประธานฯ
 - ประทานฯ จุดเพลิงหลวงพระราชทาน
 - เป่าแตรค่านับ ๑ จบ (กรณีจัดกองเกียรติยศ)
 - ประทานฯ ลงจากเมรุ

- เจ้าภาพเชิญแขกขึ้นประชุมเพลิง

เสร็จพิธี

หมายเหตุ

- ตามตัวอย่างนี้เป็นศพทหารซึ่งต้องมีกองเกียรติยศ ถ้าเป็นศพ ไม่มีกองเกียรติยศ ก็ต้องตัดรายการเกี่ยวกับกองเกียรติยศออก
- ศพที่มีกองเกียรติยศ ไม่ต้องเชิญขึ้นไว้อาลัยหลังจากอ่านคำไว้อาลัย
- รายการนี้สมควรขึ้นเต็มอัตรา ซึ่งยังย่อส่วนได้เพื่อการประหยัด เช่น ตัดพิธีสวดมนต์เลี้ยงพระตอนเช้าออกได้ คงเหลือพิธีเทศน์มาตีกาบังสกุลตอนบ่าย
- และตัวอย่างนี้ตั้งศพทำบุญที่วัด ถ้าตั้งศพทำบุญที่บ้านก่อนแล้วเคลื่อนศพมาที่วัดในวันนั้น ก็เดินเวียนเมรุแล้วนำศพขึ้นเมรุต่อไป
- เวลาเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม
- หากมีผ้าทอดจำนวนหลายผืน จะเชิญญาติและแขกผู้ใหญ่ทอดก่อนอ่านคำไว้อาลัยก็ได้ โดยเหลือไว้สำหรับประธานฯ ๑ ผืน หรือ ๑ ไตร

การเก็บอัฐิ

เมื่อจัดการฌาปนกิจเสร็จแล้ว การเก็บอัฐิ บางรายเก็บในตอนเย็นวันเผาเลย ทั้งนี้ เพื่อจะฉลองเสร็จในคราวเดียวกัน โดยเก็บอัฐิในเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. แล้วนำไปตั้งบำเพ็ญกุศลเช่นเดียวกับพิธีก่อนเผาในคืนวันนั้น เวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น. นิมนต์พระสวดพระพุทธรมนต์ รุ่งขึ้นถวายภัตตาหารเช้า แล้วนำอัฐิไปบรรจุหรือเก็บกลับบ้าน ก็เป็นเสร็จพิธี แต่ส่วนมากเก็บอัฐิในวันรุ่งขึ้น เช่นเดียวกับพิธีทางราชการ

สำหรับชนบทบางท้องที่ นิยมเก็บในวันที่ ๗ จากวันเผาแล้วนำไปบำเพ็ญกุศลดังกล่าวมา

การเดินสามบาท

การเดินสามบาท ก็คือ พิธีเก็บอัฐินั้นเอง แต่เป็นพิธีเก็บอัฐิแบบเต็ม หรือแบบพิเศษซึ่งก็มีอยู่หลายแบบ ซึ่งจะกล่าวต่อไป

รุ่งขึ้นเช้า เจ้าภาพไปเก็บอัฐิ เตรียมเครื่องบูชาและเครื่องสามบาทไปด้วย คือ เครื่องทองน้อย (รูป ๑ เทียน ๑ ไม้เซ็งเล็กและดอกไม้ทำเป็น ๓ พุ่ม) ๑ ที่, สุธบาย (ขวดโปรยน้ำ) ใส่น้ำอบไทย ๑ ขวด พานใส่เงิน (เศษสตางค์) ๑ พาน และที่ที่จะใส่อัฐิ ของเหล่านี้วางไว้ตรงข้างศิระษะอัฐิ (อัฐิแปรรูป)

เมื่อพร้อมกันแล้วก็ตั้งคันเดินสามบาท คือ มีของไปถวายพระเลี้ยงพระ ๓ ชุด ชุดที่หนึ่งมีไตรครอง เป็นประเภทเครื่องนุ่งห่มชุดที่สองที่มีสำหรับควา ๑ หวาน ๑ เป็นเครื่องกิน ชุดที่สามมีหม้อข้าวเตาไฟเครื่องใช้

หรือจะจัดสามบาทอีกแบบหนึ่งก็ได้ คือ จัดให้มีหม้อข้าวเชิงกรานและพริกหอมกระเทียม ฯลฯ อยู่ในสาแหรกข้างหนึ่ง สาแหรกอีกข้างหนึ่งมีของควาหวาน และเหมือนกันอย่างนี้ทั้งสามบาท จัดให้มีบุตรหลานหรือเครือญาติ ๓ คน เป็นผู้หอบคนละบาท

หรือสามบาทอีกแบบหนึ่ง จัดคนขึ้น ๕ คน แบ่งเข้าชุด ๓ คนต่อ ๑ ชุด ชุดหนึ่ง ๆ มีดังนี้คือ ถือไตร ๑ คน, ถือจานช้อนส้อม แก้วน้ำ ๑ คน, หาบสำหรับควาหวาน ๑ คน จัดอย่างนี้ทั้ง ๓ ชุด เดินเวียนเมรุคนละหรือชุดละ ๓ รอบ เวลาเดินให้คู่กันด้วยตามวิธีชาวป่าเรียกกันว่า “ฐู่ ๆ ๆ” คนละ ๓ ครั้ง แล้วจึงนำสามบาทขึ้นตั้งยังอาสนะสงฆ์

เมื่อเดินสามบาทแล้วก็ขึ้นไปเก็บอัฐิ จุดเทียนรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้ววางไตร ๓ ไตรบนผ้าคลุมอัฐินั้น แล้วนิมนต์พระสงฆ์ขึ้น ไปชักผ้าบังสกุลนั้น จากนั้นจึงเปิดผ้าคลุมออกพรมน้ำอบและเก็บอัฐิใส่ที่ที่เตรียมไว้ แล้ววางบนพานส่วนเถ่าถ่านคืออังคารรวบรวมใส่ผ้าขาวที่รองนั้น รวบรวมขึ้นห่อใส่ในที่ใส่อังคารที่เตรียมไปแล้วเชิญอัฐิและอังคารกลับลง

มาตั้งอยู่ที่ทำบุญ เลี้ยงพระสามหาบและบังสุกุลแล้วก็เป็นอันเสร็จงาน หรือถ้าไม่มี ๓ หาบ ก็เก็บอัฐิอังคารและบังสุกุล ณ ที่นั้น เป็นอันเสร็จพิธี ตอนที่ลงจากเมรุแล้วขึ้นบันไดบ้าน เมื่อถึงบ้านนั้น เจ้าภาพจะโปรยเศษสตงค์เป็นการให้ทานด้วย

แปรธาตุ

ประเพณีเกี่ยวกับการเก็บอัฐิมืออยู่ว่า เมื่อถึงเวลาเก็บอัฐิ จะเป็นในวันเผาหรือในวันรุ่งขึ้น หรือ ๓ วัน ๗ วัน หลังจากเผาเสร็จก็ตาม ครั้งแรกให้ทำกองกระดูกให้เป็นรูปคนนอนหงาย หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก สมมติว่าตาย แล้วนิมนต์พระมาบังสุกุล ตอนนี้เรียกว่า “**บังสุกุลตาย**” จะมีทอดผ้าก็ได้ หรือ ไม่มีก็ได้ พระสงฆ์จะพิจารณาว่า “**อนิจจา วต สงฺขารา อุปฺปาทายธมฺมิโน อุปฺปชิตฺวา นิรุชฺชนฺ ทิ เตสํ วุปลโม สุโข**” เมื่อพระพิจารณาจบแล้ว ก็ให้ทำรูปอัฐินั้นใหม่เป็นรูปคนหันศีรษะไปทางทิศตะวันออก สมมติว่าเกิด แล้วเจ้าภาพก็ใช้น้ำหอมประพรมโปรยด้วยดอกไม้และเงินทอง นิมนต์พระสงฆ์บังสุกุลอีกครั้ง คราวนี้เรียกว่า “**บังสุกุลเป็น**” พระสงฆ์บังสุกุลว่า “**อจิรํ วคฺยํ กาโย ปฐวี อธิเสสฺสติ อุกฺกาทิ อเปตวิญญาโณ นิรุตถํ วกลิงฺครํ**” แล้วทำการเก็บอัฐิ

เมื่อเก็บอัฐิตามที่ต้องการแล้วอัฐิที่เหลือรวมทั้งเถ้านี้รวบรวมไปบรรจุ, ทิ้งแม่น้ำหรือฝังในที่เหมาะสมต่อไป

ทำบุญอัฐิ (ออกทุกข์)

เมื่อเก็บอัฐิเสร็จตอนเช้า และนำอัฐิไปถึงบ้านแล้ว จะทำบุญในวันนั้นทีเดียว หรือจะพัก ๓ วัน หรือ ๗ วันจึงทำได้ รายการมีสาวคนดัดเลี้ยงพระสงฆ์ บังสุกุล เทศน์ มีตั้งบาตรน้ำมนต์ เดินสายสิญจน์ เพราะเป็นการทำบุญเรือนให้เป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่ข้างหลัง ในการทำบุญอัฐิ (ออกทุกข์) เจ้าภาพแต่งกายสีต่าง ๆ จากสีขาว-ดำได้

หลักเกณฑ์การจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะประจำการ

หลักฐานอ้างอิง การปฏิบัติของประธาน และผู้ร่วมพิธีในพิธีต่าง ๆ และระเบียบปฏิบัติราชการบางเรื่อง กรมกำลังพล รวบรวมเมื่อพฤษภาคม ๒๕๓๘

๑. โอกาสในการจัดกองทหารเกียรติยศ

สำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะประจำการนั้น ให้จัดกองทหารเกียรติยศเมื่อเวลาเผาหรือฝังตามลัทธิศาสนาของผู้เสียชีวิตแต่ให้จัดจัดสำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตเนื่องจากตนเองกระทำคามผิดหรือประพฤดิชั่ว

หลักฐานอ้างอิง

- ข้อบังคับ กท. ว่าด้วยการจัดกองทหารเกียรติยศ พ.ศ. ๒๕๒๘ (ข้อ ๕)

๒. การจัดกำลังของกองทหารเกียรติยศ กรณีศพทหารเมื่อเวลาเผาหรือฝังให้จัดกำลังดังนี้

๒.๑ ศพทหารชั้นนายพันขึ้นไป ให้จัดกำลัง ๑ กองร้อย (๑ หมวด) ถือปืนเล็กสั้นมีแตรเดี่ยวและแตรวง (ถ้ามี)

๒.๒ ศพทหารชั้นนายร้อย ให้จัดกำลังถึงกองร้อย (๒ หมวด) ถือปืนเล็กสั้นมีแตรเดี่ยว

๒.๓ ศพนายทหารประทวน และศพนักเรียนทหารซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้เป็นนายทหารสัญญาบัตร ให้จัดกำลัง ๑ หมวด (๒ หมู่) ถือปืนเล็กสั้น มีแตรเดี่ยว

๒.๔ ศพพลทหาร และศพนักเรียนทหารซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้เป็นนายทหารประทวน ให้จัดกำลัง ๑ หมู่ (๑๐ คน) ถือปืนเล็กสั้น มีแตรเดี่ยว

กรณีการจัดการกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารนั้น ถ้ามีหลายศพในทีเดียวและเวลาเดียว ซึ่งจะต้องทำการเคารพศพพร้อมกัน ให้จัดกำลังตามอัตราของศพที่มียศสูงแต่เพียงรายเดียว นอกจากนั้นการจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหาร ให้พยายามจัดทหารจากหน่วยหรือเหล่าเดียวกับผู้เสียชีวิต หรือจัดจากหน่วยที่ผู้เสียชีวิตเคยบังคับบัญชาหรือเคยประจำมาแต่ก่อน

หลักฐานอ้างอิง

- ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการจัดกองทหารเกียรติยศ พ.ศ. ๒๕๒๘ (ข้อ ๗, ข้อ ๘ และข้อ ๑๒)

๓. การแต่งเครื่องแบบของกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหาร ให้แต่งเครื่องแบบฝึกสวมถุงมือ สำหรับนายทหารชั้นจ่านายสิบขึ้นไป ให้ภาคกระบี่ โดยมีรายละเอียดของเครื่องแต่งกายเช่นเดียวกับกองทหารเกียรติยศในการต้อนรับละส่งผู้บังคับบัญชาของทหาร (ตามข้อ ๓.๑ ในผนวก ก.) ดังนี้

๓.๑ รองในหมวกเหล็กสีทากิแกมเขียว มีสายรัดคางหนึ่งสีขาว

๓.๒ เสื้อคอเปิดสีทากิแกมเขียวและผ้าพันคอสีน้ำเงินอ่อน ยกเว้นทหารซึ่งจัดเป็นกอง

ทหารเกียรติยศที่สังกัด รร.จปร. ใช้ผ้าพันคอสีบานเย็น

๓.๓ กางเกงขายาวสีทากิแกมเขียวแบบฝึก

๓.๔ เข็มขัดหนึ่งสีขาว หัวเข็มขัดทำด้วยโลหะสีทองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทางนอนปลายมน พื้นเกลี้ยง มีรูปเครื่องหมายกองทัพกุดมุนอยู่กึ่งกลางหัวเข็มขัด

๓.๕ รองเท้าสูงครึ่งน่องหนึ่งสีดำ ชนิดผูกเชือก

๓.๖ สายนกหวีดทำด้วยด้ายถักหรือไนลอนถักสีขาวลักษณะเป็นสายถัก ๔ สาย และสายเกลี้ยง ๑ สาย โดยสายถัก ๒ สาย เป็นบ่วงคล้องใต้แขนซ้าย ส่วนสายถักอีก ๒ สาย ทำเป็นบ่วงขนาดใหญ่และเล็กห่างกันพองาม พาดใต้แขนซ้าย ปลายสายเกลี้ยงให้ติดคัมโลหะสีทอง ๑ คัม เมื่อใช้สายนกหวีดนี้ไม่ใช่สายขยงอย่างอื่นอีก

๓.๗ ซองกระบี่ หรือซองดาบทำด้วยหนึ่งสีขาว

๓.๘ ถุงมือสีขาว

๓.๙ สายสะพายปืนทำด้วยหนึ่งสีขาว

สำหรับกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหาร ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย

หลักฐานอ้างอิง

๑. ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการจัดการกองทหารเกียรติยศ พ.ศ. ๒๕๒๘ (ข้อ ๑๐)

๒. กฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๕๓๖) ออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๗ ว่าด้วยเครื่องแบบทหารบก ฉบับที่ ๗๕

๔. การปฏิบัติของกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารในงานพระราชทานเพลิงศพ หรืองานฝังศพทหาร

๔.๑ การแสดงความเคารพของกองทหารเกียรติยศ

กองทหารเกียรติยศซึ่งจัดไปเคารพศพ ให้แสดงการเคารพศพ ในเวลาเผาหรือฝัง โดยให้แตรเดี่ยวเป่าเพลงนอน ๑ จบ แล้วให้หน่วยทหารเคารพศพกระทำวันทยาวุธ แตรวงหรือแตรเดี่ยวบรรเลงเพลงเคารพ เมื่อจบแล้วทำเรียนอาวุธกองอยู่ในท่าตรง ถ้ามีแตรวงให้บรรเลงเพลง โศก ๑ จบ จึงเสร็จการปฏิบัติ

หลักฐานอ้างอิง

๑. ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการเคารพ ลง ๑๒ มี.ก. ๗๘

๒. ข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการเคารพ (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๒๖ (ข้อ ๒)

๔.๒ การปฏิบัติของกองทหารเกียรติยศและผู้ที่ได้รับเชิญให้เป็นประธานในงาน

พระราชทานเพลิงศพทหาร

ผบ.กองทหารเกียรติยศ นำกองทหารเกียรติยศเข้าประจำที่แล้วสั่งแถวเรียนอาวุธ และให้กองทหารเกียรติยศหันเข้าหาศพ เสร็จแล้ว ผบ.กองทหารเกียรติยศสั่งติดดาบและยื่นรอเวลาจนกว่าพิธีกร อ่านประกาศเกียรติคุณ (ประวัติโดยย่อ) ของผู้ที่ได้รับพระราชทานเพลิงศพ เจ้าภาพจะเชิญผู้บังคับบัญชา หรือผู้เป็นประธานในพิธีของงานพระราชทานเพลิงศพให้ขึ้นเมรุ เพื่อจะทอดผ้ามหาบังสุกุล เมื่อประธานในพิธีฯ ได้ทอดผ้ามหาบังสุกุล พระสงฆ์ขึ้นพิจารณาชักผ้ามหาบังสุกุล และลง

จากเมรุแล้ว ประธานฯ ในพิธี ต้องหันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับถวายคำนับแล้วรับเครื่องขมาศพ (กระทงข้าวตอก และกระทงดอกไม้) จากพนักงานพระราชพิธี ของสำนักพระราชวัง ไปวางที่ฐานพื้นหน้าหีบศพ ขณะที่ ประธานฯ วางกระทงข้าวตอกดอกไม้ ผบ.กองทหารเกียรติยศจะสั่งให้กองทหารเกียรติยศแถวตรง แตรเดี่ยวเป่าเพลงนอน ๑ จบ จบแล้วประธานฯ หยิบรูปเทียนดอกไม้จันทร์ จุดเพลิงพระราชทานจากโคมไฟที่เจ้าพนักงานพระราชทานถือเชิญไป สอดวางลงในใต้พื้นรองศพ ผบ.กองทหารเกียรติยศ จะสั่งให้กองทหารเกียรติยศแสดงความเคารพ โดยใช้คำบอก ว่า “ตรงหน้า ระวัง วันทนายูธ” แตรเดี่ยวเป่าเพลงเคารพ ๑ จบ ประธานในพิธีฯ แสดงความเคารพแล้วเดินลงจากเมรุ จากนั้น ผบ.กองทหารเกียรติยศ จะสั่งเรียกอาวุธ ปลดคาบ วงดุริยางค์ บรรเลงเพลงโศก ๑ จบ และสั่งให้กองทหารเกียรติยศทำซ้าย หรือขว้านแบกออาวุธ แล้วเดินออกจากพื้นที่ จึงเสร็จการปฏิบัติ

หลักฐานอ้างอิง

กำหนดการพระราชทานเพลิงศพ ของสำนักพระราชวัง

๔.๓ การปฏิบัติของกองเกียรติยศและผู้ที่ได้รับเชิญให้เป็นประธานในงานเผาศพทหาร

การปฏิบัติของกองทหารเกียรติยศ ในงานเผาศพทหาร จะมีขั้นตอนคล้ายคลึงกับการปฏิบัติในงานพระราชทานเพลิงศพทหาร ในข้อ ๔.๒ ทั้งในส่วนของประธานและของกองทหารเกียรติยศ ยกเว้นประธานในพิธีของงานไม่ต้องถวายคำนับ และรับเครื่องขมาศพจากพนักงานพระราชพิธีของ สำนักพระราชวังไปวางที่ฐานพื้นหน้าหีบศพ

นอกจากทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะที่ประจำการหรือในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ราชการ จะได้รับการจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารในเวลาเผาศพหรือฝังศพแล้ว เมื่อเวลาประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลทางศาสนา กห. ยังได้จัดให้มี ยามเกียรติยศศพทหารแก่ทหารซึ่งเสียชีวิตในการรบ หรือเนื่องจากการรบหรือซึ่งเสียชีวิตในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ราชการในกรณีอื่น ซึ่งทางราชการพิจารณาเห็นว่า เป็นผู้ประกอบคุณงามความดี สมควรยกย่องเชิดชูเกียรติ นั้น โดยจัดให้มียามคู่ ๑ หรือ ๒ คู่ ยืนเป็นพลัดประจำตลอดเวลาที่บำเพ็ญกุศล และให้เริ่มก่อนพิธีประมาณ ๓๐ นาที และเลิกเมื่อการบำเพ็ญกุศลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ตายที่ได้เสียสละอย่างสูง และให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบด้วย

การแต่งกายของยามเกียรติยศศพทหารนี้ ได้แต่งกายด้วยเครื่องแบบฝึก สวมรองในหมวกเหล็ก ถืออาวุธประจำกายในท่าสำรวมและแสดงความอาลัย โดยตั้งพานท้ายปืนขึ้นข้างลบมือทั้งสองประสานวางบนพานท้ายปืน ก้มหน้ามองพื้นในทิศทางตรงหน้า หันหน้าไปทางที่ตั้งศพ

อนึ่ง ทหารที่เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการและการเสียชีวิตนั้นมิได้เกิดจากความประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเกิดจากความผิดของตนเองแล้ว ยังได้รับเกียรติให้ใช้ธงชาติคลุมศพในพิธีรับพระราชทานน้ำอาบศพ หรือพิธีรดน้ำศพ หรือได้รับเกียรติใช้ธงชาติคลุมหีบศพเมื่อจะเชิญศพไปทำพิธีพระราชทานน้ำอาบศพ หรือพิธีรดน้ำศพ หรือในระหว่างการทำพิธีบำเพ็ญกุศลทางศาสนาของแต่ละศาสนา และการเชิญศพ ไปฝังอีกด้วย

หลักฐานอ้างอิง

๑. ระเบียบ กห. ว่าด้วยการจัดยามเกียรติยศทหาร พ.ศ. ๒๕๑๑

๒. ประกาศ กห. เรื่องชี้แจงการใช้ธงชาติคลุมศพ หีบศพหรือที่เก็บอัฐิผู้เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ลง ๒๒ พ.ค. ๒๕

กรณีการจัดการกองทหารเกียรติยศสำหรับศพนายทหารนอกประจำการ

ตามข้อบังคับ กห. ว่าด้วยการจัดกองทหารเกียรติยศ พ.ศ. ๒๕๒๘ กำหนดให้จัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะที่ประจำการ (ทั้งนายทหารสัญญาบัตร นายทหารประทวน และพลทหาร) แต่ไม่ได้กำหนดถึงการจัดการกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารนอกประจำการเอาไว้ด้วย แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ทบ. ได้กำหนดให้จัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพนายทหารนอกประจำการไว้ด้วย ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติและการจัดกำลังของกองทหารเกียรติยศรวมทั้งการแต่งกายของกองทหารเกียรติยศเช่นเดียวกับการจัดการกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารซึ่งเสียชีวิตในขณะที่

ประจำการ โดย ทบ. ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า หน่วยหรือทายาทของนายทหารนอกประจำการ ที่เสียชีวิตจะรายงานขอกองทหารเกียรติยศได้นั้น ผู้เสียชีวิตจะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้ คือการขอกองทหารเกียรติยศของนายทหารนอกประจำการ ที่มียศต่ำกว่า พล.ต. จะต้องมิคุณสมบัติเข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

๑. ผู้ที่ได้รับพระราชทาน โศภบรรจุศพ
๒. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้น ป.ม. ขึ้นไป
๓. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันมีศักดิ์รามธิบดี
๔. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญกล้าหาญ หรือเหรียญคุณงามความดี เข็มกล้าหาญ
๕. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ ๑ จะต้องขอล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

หลักฐานอ้างอิง

- ระเบียบ ทบ. ว่าด้วยการจัดกองทหารเกียรติยศสำหรับศพทหารนอกประจำการ พ.ศ. ๒๕๓๘ ลง ๒๗ ก.พ. ๓๘

ระเบียบงานศพ

ตั้งแต่โบราณกาลมา พระบรมวงศานุวงศ์ พระราชาคณะ ข้าราชการ เมื่อสิ้นพระชนม์ มรณะภาพ หรือถึงแก่กรรม จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำอาบศพ และเครื่องประกอบเกียรติยศศพ เช่น โกศ หีบ เป็นต้น เมื่อถึงเวลาที่ จะทำการฌาปนกิจศพ ก็พระราชทานดอกไม้ธูปเทียนและไฟหลวงไปเผาศพเป็นการพระราชทานเกียรติยศ ในปัจจุบันนี้ ได้วางระเบียบไว้ว่าผู้ที่ จะได้รับพระราชทานน้ำอาบศพ เครื่องประกอบเกียรติยศศพและพระราชทานเพลิงศพมีดังนี้

ผู้ถึงแก่กรรมมีสิทธิขอรับพระราชทานน้ำอาบศพ เครื่องประกอบเกียรติยศศพ และขอพระราชทานเพลิงศพ คือ

๑. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ตั้งแต่พระครูสัญญาบัตรขึ้นไป
๒. พระบรมวงศานุวงศ์ ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป
๓. ผู้ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์หรือรองอำมาตย์ตรีขึ้นไป
๔. ข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นตรีขึ้นไป
๕. ข้าราชการฝ่ายทหารและตำรวจชั้นร้อยตรี ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป
๖. สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่ได้รับพระราชทานยศตั้งแต่ชั้นนายหมวดตรีขึ้นไป
๗. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตั้งแต่ชั้นเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย หรือดุษฎีมาภรณ์จอกเกล้า หรือ

จตุตถจุลจอมเกล้าขึ้นไป

๘. ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลปัจจุบัน

๙. พนักงานเทศบาลตรีขึ้นไป

๑๐. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาลที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรง

ตำแหน่ง

๑๑. รัฐมนตรีที่ถึงแก่กรรมในขณะดำรงตำแหน่ง

๑๒. ผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นกรณีพิเศษ

ผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล หรือรัฐมนตรี เมื่อถึงแก่กรรม เมื่อพ้นตำแหน่งแล้ว หากได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าวก็ขอพระราชทานเครื่องประกอบเกียรติยศศพได้

ในการที่จะขอพระราชทานเครื่องเกียรติยศศพได้ ผู้ถึงแก่กรรมจะต้องถึงแก่กรรมโดยไม่ใช่อัตวินิบาตกรรม

ผู้ขอพระราชทานน้ำอาบศพ และเครื่องประกอบเกียรติยศศพจะได้รับพระราชทานเมื่อการศพนั้นจัดในจังหวัด

กรุงเทพมหานคร

ผู้ที่ประสงค์จะขอพระราชทานน้ำอาบศพและเครื่องประกอบเกียรติยศ จะต้องปฏิบัติดังนี้

นำดอกไม้รูปเทียนพร้อมทั้งหนังสือกราบถวายบังคมลาไปยังสำนักพระราชวัง พร้อมทั้งใบมรณะบัตร ซึ่งสำนักพระราชวังได้จัดที่ประดิษฐานพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์ไว้ (ภาพถ่ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น ราชศัพท์ว่า “พระบรมฉายาลักษณ์” ส่วนภาพเขียน ราชศัพท์ว่า “พระบรมฉายาสาทิสลักษณ์” หรือ “พระบรมสาทิสลักษณ์” ก็ได้) ดอกไม้รูปเทียนที่ใช้ในการนี้ประกอบด้วยรูปไม้ระกำ ๑ ดอก, เทียนจี๋ผึ้ง ๑ เล่ม, ดอกไม้ ๑ กระถาง, วางบนพาน และมีคำกราบบังคมทูลตามแบบต่อไปนี้

วันที่ เดือน พ.ศ.

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ดอกไม้รูปเทียนของข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ถึงแก่กรรม)

ราชอิสริยาภรณ์ อายุ ปี

ข้าราชการ ชั้น สังกัด

ขอพระราชทานกราบถวายบังคมลา

ด้วยโรค ที่อำเภอ จังหวัด

เมื่อวันที่ เดือน พ.ศ. เวลา

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขอเดชะ

หนังสือข้างต้นไม่ต้องลงนาม ผู้นำไป นำขึ้นวางบนพานเบื้องหน้าพระบรมฉายา-สาทิสลักษณ์ พร้อมกับดอกไม้รูปเทียนแล้ว ถวายความเคารพ เสร็จแล้วเจ้าหน้าที่จะสอบถามรายการต่างๆและกรอกลงในแบบพิมพ์ ในการถึงแก่กรรมนี้ จะไม่ขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ และเครื่องประกอบเกียรติยศศพ จะขอพระราชทานในคอนฉนวนกิจศพก็ได้

ถ้าจะตั้งศพที่วัด การติดต่อวัดและการติดต่อเทศบาล เป็นหน้าที่ของเจ้าภาพดำเนินการเอง

ในการขอพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ และเครื่องประกอบเกียรติยศศพนั้น เข้าใจกันว่าจะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ซึ่งเป็นการเข้าใจผิด คำว่า “พระราชทาน” ก็เป็นที่ควรเข้าใจแล้วว่าย่อมไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ค่าใช้จ่ายส่วนที่เจ้าภาพจะต้องจ่ายก็เป็นส่วนนอกออกไปจากที่ได้รับพระราชทาน เช่น ค่าซื้อหีบลงใน ค่าผ้าขาวด้ายดิบ ค่าตั้งศพที่วัด ส่วนเครื่องประกอบเกียรติยศ ตลอดจนเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังที่ไปปฏิบัติพิธีนั้นเจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น ถึงแม้จะเก็บศพไว้นานวัน ถ้าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องขอรับหีบ หรือโกศลงนอกไปประกอบศพอื่น ดังกล่าวข้างต้นแล้ว สำนักพระราชวังก็ไม่มาถอนหีบหรือโกศลงนอกออกไป และไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหีบโกศแต่ประการใดเลย

เมื่อไปกราบถวายบังคมลงและแจ้งรายการเจ้าหน้าที่แล้ว เจ้าภาพก็นำศพไปยังที่อาบน้ำ เมื่อนำศพไปไว้บนเตียงอาบน้ำแล้วก็เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีประสงค์จะอาบน้ำศพเข้าอาบได้จนถึงเวลาที่รับพระราชทานน้ำหลวง ซึ่งเป็นสุดท้าย ต่อจากนั้น เจ้าหน้าที่จะได้ทำสุกัศพ

ใกล้เวลาพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังก็จะเชิญน้ำพระราชทานไปประกอบด้วยน้ำ น้ำหอม และน้ำขมิ้น

เมื่อถึงเวลาจะรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ เจ้าภาพก็เชิญผู้มีอาวุโสซึ่งอยู่ในขณะนั้น หรือผู้ที่เจ้าภาพกำหนดตัวไว้เข้าไปที่ศพ เจ้าหน้าที่จะยกศพขึ้นเฉพาะส่วนบน (ด้านศีรษะ) เพื่อรับพระราชทานน้ำ เป็นที่นิยมกันว่าก่อนที่จะเป็นประธาน จะอาบน้ำศพให้บ่ายหน้าไปทางทิศทางซึ่งเป็นที่ประทับแรม ถวายค่านับ แล้วจึงปฏิบัติการต่อไป เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังจะส่งสิ่งของให้ตามลำดับ คือ น้ำ น้ำหอม น้ำขมิ้น ผู้เป็นประธาน รดน้ำนั้นที่ศพโดยเริ่มจากบ่าขวาเฉียงลงมาตามอก ไม่ต้องรดจนหมดก็ได้ เมื่อรดน้ำขมิ้นแล้วให้บ่ายหน้าไปถวายค่านับอีกครั้ง เจ้าหน้าที่จะวางศพลงในท่านอนเดิม ต่อจากนั้น ทายาทผู้ถึงแก่กรรมก็เข้าไปหิวผมให้ศพ การหิวผมตามประเพณีก็ให้หิวแล้วหิวขึ้น แต่จะหิวอย่างธรรมดาก็ได้ ต่อจากนั้น เจ้าหน้าที่จะสุกัศพ

เมื่อทำสุก้าศพเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ที่จะยกหีบหรือโกศขึ้นตั้ง (ผู้ที่อยู่ ณ ที่นั้น ควรยืนแสดงการเคารพ) แล้วตั้งแต่งเครื่องประดับและเครื่องประกอบเกียรติยศศพ

ที่ตั้งนั้นไม่ควรจัดดอกไม้วางไว้บนฝาหีบศพ และไม่ควรจัดดอกไม้ประดับที่หีบศพ เพราะเป็นหีบศพเกียรติยศอยู่แล้ว ที่หน้าศพไม่ต้องตั้งชั้นลดหรือวางหมอนสำหรับกราบศพ (รวมทั้งไม่ต้องตั้งชั้นลดหน้าโต๊ะพระพุทธรูปด้วย) ถ้าจะจัดเป็นที่กราบก็ควรปูพรมเล็ก ๆ ไว้บนพรมใหญ่อีกชั้นหนึ่ง และไม่ต้องตั้งกระถางธูปสำหรับผู้ที่ไปเคารพศพปักธูป หากศพนั้นเป็นศพเกียรติยศ ได้รับพระราชทานพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมด้วย ก็ให้สวดพระอภิธรรมเสียก่อน แล้วจึงบังสุกุลหรือสดับปรกณต์ส่วนของเจ้าภาพ

การสวดพระอภิธรรม

ศพที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตั้งแต่ประถมาภรณ์ช้างเผือกขึ้นไป นอกจากเครื่องประกอบเกียรติยศศพดังได้กล่าวข้างต้นแล้ว ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมด้วย จะพระราชทานให้มีสวดกี่คืน สุดแล้วแต่ระดับเกียรติยศศพของผู้ถึงแก่กรรม

พระที่จะสวดพระอภิธรรมมี ๔ รูป การที่กำหนด ๔ รูปนั้น เป็นจำนวนน้อยที่สุดของพระสงฆ์ พระภิกษุ ๔ รูปจึงจะเป็นสงฆ์โดยที่เป็นธรรมเนียมนิมนต์พระสวดอภิธรรมจะต้องเป็น ๔ รูป งานต่าง ๆ จึงไม่นิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูป ความจริงไม่ใช่ข้อห้ามหรือกฎเกณฑ์อะไร งานใด ๆ จะนิมนต์พระเพียง ๔ รูปก็ได้ ที่นิมนต์พระสงฆ์ ๕ รูปขึ้นไปก็เพียงการเลี้ยงไม่ให้เหมือนสวดพระอภิธรรมศพเท่านั้น

การสวดอภิธรรม แต่ก่อนนี้ มีถวายภัตตาหารเช้าวันรุ่งขึ้นด้วย แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีถวายภัตตาหาร คงถวายปัจจัยแทนศพที่ได้รับพระราชทานพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม ก็ได้รับพระราชทานเงินสำหรับถวายด้วย พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่จะจัดเครื่องใช้สำหรับพระไปด้วยคือ กระโถน ขันน้ำ พานฯ และจะจัดเครื่องสักการะสำหรับเจ้าภาพจุฑาธุชาพระตำการสวดพระอภิธรรมด้วย ทั้งนี้เป็นการพระราชทาน เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

การบำเพ็ญกุศล

ตามประเพณีไทย ก่อนที่จะฌาปนกิจศพ จะมีการบำเพ็ญกุศลในวันที่ถึงแก่กรรมครบ ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน ต่อจากนั้นก็มีการบำเพ็ญกุศลออกเมรุและฌาปนกิจศพ แต่ปัจจุบันนี้นิยมทำงานเพียง ๗ วันเท่านั้น ศพที่อยู่ในขั้นได้รับพระราชทานจัดงานบำเพ็ญกุศล ๗ วัน เมื่อถึงกำหนด เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังก็ไปดำเนินการให้ทุกอย่าง รวมทั้งภัตตาหารและจตุปัจจัยไทยธรรมเจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใดเลย

การขอพระราชทานเพลิงศพ

เมื่อได้กำหนดวันฌาปนกิจศพ โดยคิดต่อกับทางวัดเรียบร้อยแล้วก็ได้เกียรติยศขอพระราชทานเพลิงศพได้ เจ้าภาพจะต้องขอรับพระราชทานเพลิง วันฌาปนกิจศพนั้น ประเพณีไทยไม่นิยมทำในวันศุกร์ และยังมีกำหนดพิเศษอีกที่กล่าวกันทั่วไปว่า ข้างขึ้นเผาศูข้างแรมเผาดี หมายถึงให้พิจารณาวันทางจันทรคติ ซึ่งนอกจากไม่เป็นวันศุกร์แล้ว ถ้าจะเผาศพในวันข้างขึ้นก็เผาในวันขึ้นค่ำที่เป็นเลขคู่ เช่น ขึ้น ๒ ค่ำ ๔ ค่ำ ๖ ค่ำ ฯลฯ ถ้าเป็นวันข้างแรมก็เผาเป็นวันเลขคี่ เช่น ๑ ค่ำ ๓ ค่ำ ๕ ค่ำ แต่เรื่องวันคู่-คี่นี้ไม่ถือเคร่งครัดกันแล้ว

การขอรับพระราชทานเพลิงศพข้าราชการกระทรวงใด เจ้าภาพจะต้องแสดงความจำนงไปยังกระทรวงเจ้าสังกัด เว้นแต่ข้าราชการสำนักพระราชวัง แสดงความจำนงโดยตรง ในหนังสือแสดงความจำนงจะต้องระบุว่าจะตั้งกระดูกด้วยโรคอะไร เมื่อใด จะประกอบฌาปนกิจที่ใด วันและเวลาใด

สำหรับสถานที่รับพระราชทานเพลิงศพ เจ้าภาพจะต้องติดต่อทางวัดเอง

การขอรับพระราชทานเพลิงศพ ถ้าศพที่อยู่ต่างจังหวัด และการกำหนดกระชั้น เจ้าภาพมีหนังสือแสดงความจำนงขอรับพระราชทานเพลิงศพไปทางเจ้าสังกัดของผู้ถึงแก่กรรมทางจังหวัดคือผู้ว่าราชการจังหวัด อธิบดีผู้พิพากษาศาล และผู้บังคับการจังหวัดทหารบก หรือผู้บัญชาการมณฑลทหารบก หรือแม่ทัพภาค

เมื่อกระทรวงต้นสังกัด หรือผู้บังคับบัญชาส่วนจังหวัด ได้รับแจ้งความจำนงแล้ว ก็จะมีหนังสือแจ้งความจำนงไปยังสำนักพระราชวัง ซึ่งสำนักพระราชวังจะได้ส่งเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติตามความประสงค์ เมื่อได้ทำหนังสือแจ้งสำนักพระราชวังแล้ว ก็ถือว่าได้รับพระราชทานเพลิงศพตามที่กำหนดขึ้น เจ้าภาพดำเนินการต่อไปได้ ค่าใช้จ่ายในการรับพระราชทานเพลิงศพ มีดังนี้

๑. ค่าใช้จ่ายทางสุสาน เจ้าภาพจ่ายเองตามที่ตกลงกับทางวัด
๒. ค่าใช้จ่ายค่าสิ่งของที่สำนักพระราชวังจะต้องใช้ เจ้าภาพจะต้องจ่ายค่าใช้จ่ายให้สำนัก - พระราชวัง
๓. ค่าใช้จ่ายในการจัดเจ้าหน้าที่และสิ่งของเครื่องใช้อันเป็นเครื่องประกอบเกียรติยศศพ เป็นของพระราชทาน เจ้าภาพไม่ต้องจ่ายค่าใด ๆ ทั้งสิ้น

สิ่งของเครื่องใช้ที่สำนักงานพระราชวังจัด จะเป็นสิ่งใดบ้าง และมากน้อยเพียงใด สุดแต่ระดับเกียรติยศศพของผู้ถึงแก่กรรม

เพลิงหลวงที่พระราชทานไปเผาศพมี ๒ แบบคือ ในกรุงเทพมหานครหรือจังหวัดใกล้เคียงที่เจ้าหน้าที่ไป-กลับได้ในวันเดียว เจ้าพนักงานจะได้เชิญเครื่องขมาและไฟหลวงไปเมื่อใกล้กำหนด โดยเชิญไฟที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดพระราชทานไว้ เพลิงหลวงประกอบด้วย ข้าวตอก ดอกไม้สดอย่างละ ๑ กระหวง ดอกไม้จันทน์ ๑ ช่อ รูปไม้ระกำ ๑ ดอก เทียน ๑ เล่ม ถ้าเป็นงานพระราชทานเพลิงศพในต่างจังหวัด จะมอบหีบเพลิง, ให้รับไปมอบ ผู้เป็นประธาน จุด หีบเพลิงประกอบด้วย รูปไม้ระกำ ๒ ดอก เทียน ๒ เล่ม ดอกไม้จันทน์ ๑ ช่อ และไม้ขีดไฟบรรจุหีบ มีถุงแพรต่วนสีดำหุ้มห่อ

ศพที่อยู่ในเกณฑ์เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงหรือศพไม่อยู่ในเกณฑ์ แต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นกรณีพิเศษ การพระราชทานเพลิงมี ๒ แบบ ตามเกณฑ์เกียรติยศศพ คือ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปพระราชทานเพลิงบนเมรุและพระราชทานเพลิงโดยจุดฝักแค

ถ้าเสด็จพระราชดำเนินขึ้นเมรุ การบังสุกุลก่อนพระราชทานเพลิงก็ทำบนพลับพลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าไตรพระสงฆ์ลงจากพลับพลาแล้วก็เสด็จฯ ขึ้นเมรุ

ถ้าพระราชทานเพลิงโดยทรงจุดฝักแค ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าไตรให้ผู้สืบสกุลหรือทายาทไปทอดบนเมรุ วิธีปฏิบัติตอนนี้คือ จะมีเจ้าพนักงานและพนักงานเชิญไตรไปพร้อมกับทายาท ไปยืนหน้าพลับพลาเฉพาะพระพักตร์ ถวายคำนับพร้อมกันแล้ว เจ้าพนักงานกราบบังคมทูลพระทรงกรุณาว่า

ขอเดชะ ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในการพระราชทานเพลิงศพ(ชื่อผู้ถึงแก่กรรม)..... ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าไตร ๕ ไตร และของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อีก ๕ ไตร มาบำเพ็ญพระราชกุศลบังสุกุลพระราชทานนั้น (ชื่อผู้สืบสกุลหรือทายาท) จะได้รับพระราชทานเชิญไปทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุลตามพระบรมราชูทิศ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

จบคำกราบบังคมทูล ถวายคำนับพร้อมกัน แล้วพนักงานจะเชิญผ้าไตรนำทายาทขึ้นสู่เมรุ เมื่อจะทอดผ้าไตร ทายาทถวายคำนับก่อน เมื่อทอดผ้าไตรและพระสงฆ์บังสุกุลเสร็จแล้ว ทายาทลงจากเมรุไปถวายคำนับหน้าที่ประทับ และพนักงานพระราชพิธีจะเชิญพานเครื่องขมาศพไปวางเครื่องขมาที่หน้าศพ ต่อจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดฝักแคะพระราชทานเพลิงศพตามลำดับ ถ้าเจ้าภาพจะทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือ ก็ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายหลังจากพระราชทานเพลิงแล้ว

งานเก็บอัฐิ

การเก็บอัฐิ ถ้าเป็นหีบศพ จะเก็บในวันพระราชทานเพลิงก็ได้ ถ้าเป็นโกศศพ ก็เก็บในวันรุ่งขึ้น งานเก็บอัฐินี้เป็นงานของเจ้าภาพ หลังจากเก็บอัฐิแล้วจะมีถวายภัตตาหารพระสงฆ์ที่บังสุกุลด้วย เรียกว่า ถวายภัตตาหารสามหาบ จะถวายให้ฉันที่นั่นก็ได้ หรือจะถวายเป็นสำรับหรือปิ่นโตเพื่อนำไปฉันที่วัดก็ได้ เดิม สำรับพระสงฆ์นี้มีคนหาบมาจึงเรียกว่า สามหาบ

สิ่งของที่ใช้ในการเก็บอัฐิ มี

- โโกศสำหรับบรรจุอัฐิ
- ชั้นพานรองพร้อม ๑ ชุด
- น้ำอบไทยขวดใหญ่ ๑ ขวด
- เครื่องทองน้อยสำหรับสักการะอัฐิ ๑ เครื่อง
- สุ่มใส่อังคาร ๑ สุ่ม
- เงินปลีก

พนักงานพิธีจะแปรอังคารและอัฐิให้เป็นรูปคน คลุมผ้าไว้เมื่อถึงเวลา เจ้าภาพจุดเทียนรูปเครื่องทองน้อย แล้วทอดผ้าบังสุกุลบนผ้าที่คลุมอัฐิ พระสงฆ์บังสุกุลทีละรูปจนครบ ๓ รูป แล้วเปิดผ้าคลุมอัฐิ เจ้าภาพพรมน้ำหอมบนอัฐิแล้วโปรยเงินปลีก ต่อจากนั้นก็เก็บอัฐิส่วนที่ต้องการหุบลงในน้ำหอมแล้วบรรจุโกศ อัฐิที่เหลือพนักงานพิธีจะได้ประมวลรวมกับอังคารบรรจุสุ่มต่อไป แล้วเชิญโกศอัฐิและสุ่มอังคารไปตั้งบนที่จัดไว้ ต่อจากนั้นก็ประเคนภัตตาหารภายหลังก็เชิญโกศอัฐิไปบรรจุหรือเก็บรักษาไว้ อังคารนำไปบรรจุหรือลอยน้ำตามความประสงค์

การตั้งศพตั้งแต่วันที่ถึงแก่กรรมจนรับพระราชทานเพลิงถ้าเจ้าภาพจะไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่แผนกพระราชพิธี สำนักงานเลขาธิการสำนักพระราชวัง ในพระบรมมหาราชวัง เจ้าหน้าที่จะชี้แจงรายละเอียด ตลอดจนแนะนำอำนวยความสะดวกให้ทุกประการ

อนึ่ง สำนักพระราชวังจะไม่ปฏิบัติกรศพทุกกรณี ในวันที่ตรงกับวันเฉลิมพระชนมพรรษา และวันคล้ายวันเฉลิมถวัลยราชสมบัติ

แบบขอรับพระราชทานเพลิง

เขียนที่

วันที่ เดือน พ.ศ.

เรื่อง ขอพระราชทานเพลิงศพ

เรียน

ด้วย

สังกัด

ที่

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับคือ

บัดนี้ เจ้าภาพได้กำหนดงานศพ

ณ เมรุวัด

ในวันที่ เดือน พ.ศ. เวลา

ในงานนี้เจ้าภาพ มี / ไม่มี ความประสงค์จะขอรับพระราชทานเครื่องเกียรติยศ
ประกอบคือ

ฉะนั้น จึงเรียนเพื่อกรุณาดำเนินการขอพระราชทานเพลิงศพเพื่อเป็นเกียรติแก่
.....ผู้วายชนม์ต่อไป.

.....
(ลงชื่อ)

(.....)

(ตำแหน่ง)

ข้อแนะนำการปฏิบัติเกี่ยวกับ

พิธีรดน้ำศพและสวดพระอภิธรรม

(สำหรับศพที่พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์)

๑. เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังจะนำเครื่องพระราชทานไปดำเนินการเองทั้งสิ้น ซึ่งมี ๑. น้ำอาบศพ ๒. ผู้พระธรรม
พร้อมพัดยศ ๓. เครื่องทองน้อย ๔. ผ้าทอดบังสุกุล ๕. หีบหรือโกศศพตามชั้นฯ ๖. ฉัตร ๗. เครื่องกำสุ

๒. ฝ่ายเจ้าภาพจัดเตรียมสถานที่ ๑. โต๊ะวางศพสำหรับรดน้ำ ๒. พานหรือขันรองรับน้ำ (ได้มีขอวาของศพ) ๓. น้ำ
อบไทยผสมน้ำแล้วลอยดอกมะลิหรือกลีบกุหลาบใส่ขันไว้พร้อมจอกลอยสำหรับส่งน้ำ ๔. รูป ๑ ดอก เทียน ๑ เล่ม ตั้งบน
โต๊ะเหนือศีรษะของศพ ๕. โต๊ะหมู่บูชาพร้อมเครื่องตั้ง ๖. อาสนะสงฆ์ (พระ ๔ รูป) ๗. โต๊ะสำหรับตั้งผู้พระธรรมพร้อม
เครื่องบูชา (หน้าอาสนะสงฆ์) ๘. จัดหาโต๊ะปูผ้าขาวหรือผ้าเหลืองระบายริมไว้ให้สำนักพระราชวังตั้งน้ำอาบศพ
พระราชทาน ๑ ที่

๓. ลำดับพิธี เมื่อได้เวลาตามกำหนด ฝ่ายเจ้าภาพดำเนินการตามพิธี (ของราษฎร์) ไปได้ก่อน (ของหลวงไว้สุดท้าย
เพราะเมื่ออาบน้ำพระราชทานศพแล้ว ใครจะรดน้ำศพอีกไม่ได้) ลำดับพิธีมีดังนี้

- ฝ่ายเจ้าภาพเชิญประธาน วางหรีด (ถ้ามี) เคารพศพ (กรณีมีหรีดพวงมาลาพระราชทานหน้าหีบ ฯ โศก
ศพ ประธาน (พิธีราษฎร์) วางหรีดเคารพศพต่อจากพิธีหลวง) แล้วจุดเทียนรูปเหนือศีรษะของศพ (ที่โต๊ะหมู่บูชานั้น ผู้แทน
พระองค์จะเป็นผู้จุดเมื่อพระสงฆ์จะสวดพระอภิธรรม)

- ส่งน้ำให้ประธาน ประธาน รดน้ำศพแล้วออกไป

(ขณะประธาน เข้าไปจุดเทียนรูป เจ้าหน้าที่เปิดผ้าคลุมเฉพาะที่หน้าศพ เปิดมาไว้แค่คอ ถ้าเป็นศพ
ข้าราชการแต่งเครื่องแบบชุดขาวเต็มยศ ไม่ต้องมีผ้าคลุมใด ๆ ทั้งสิ้น)

- เชิญแขกที่มาในงานเข้าน้ำศพตามลำดับเรื่องไปจนหมดแขก

๔. พิธีอาบน้ำศพพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังดำเนินการเองทั้งสิ้น ดังนี้

- เชิญผู้แทนพระองค์ อาบน้ำศพ

- เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังจัดการศพเข้าหีบหรือโกศ (ตามชั้นที่พระราชทาน)

- เชิญเครื่องทองน้อยไปตั้งหน้าหีบศพ

- ตั้งผู้พระธรรมหน้าอาสนะสงฆ์ (พระสงฆ์ ๔ รูปเข้านั่งพร้อม)

- ผู้แทนพระองค์ฯ จุดเทียนรูปที่โต๊ะหมู่บูชา, ผู้พระธรรม, เครื่องทองน้อย

- พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม ๑ จบ

- ทอดผ้าบังสุกุล
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ผู้แทนพระองค์ฯ กรวดน้ำ เสร็จพิธี (ในข้อ ๔ นี้เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังเป็นพิธีกรเองทั้งสิ้น ฝ่าย

เจ้าภาพเพียงอำนวยความสะดวก)

๕. การสวดพระอภิธรรมคืนต่อ ๆ ไป ถ้าเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังอยู่ ก็เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังปฏิบัติทั้งสิ้น ถ้าไม่อยู่ (เช่นศพอยู่ต่างจังหวัด) ก็เป็นหน้าที่ของพิธีกรต้องปฏิบัติ ดังนี้

๕.๑ เมื่อได้เวลาตามกำหนด (พระสงฆ์, ประธาน, แยก พร้อมแล้ว) เริ่มพิธีโดย

- เจ้าหน้าที่หรือพิธีกร เข้าไปหมุน (หัน) เครื่องทองน้อยหน้าหีบศพ หันคอกไม้ออกไปทางพระสงฆ์ โกงค่านับแล้วถอยออกมา จากนั้นหันหลังกลับ

- ไม่ต้องจุดเทียนรูปที่ใด ๆ ทั้งสิ้น และไม่ต้องอาราธนาใด ๆ ไม่มีรับศีล ไม่มีอาราธนาธรรม

- ขณะเจ้าหน้าที่เข้าไปหมุนเครื่องทองน้อย พระสงฆ์เริ่มตั้งพัด เมื่อเจ้าหน้าที่กลับมาถึงที่นั่งแล้ว

พระสงฆ์เริ่มสวด จะสวด ๓ จบ หรือ ๔ จบ ก็ได้แล้วแต่ เรียนถวายพระสงฆ์ให้ทราบก่อนเสมอ

๕.๒ สวดจบแล้ว เจ้าหน้าที่เก็บตู้พระธรรม, ลาดผ้าภูษาโยง

- ประธาน ทอดผ้าบังสุกุล

- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล, อนุโมทนา

- ประธาน กรวดน้ำ เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ ปฏิบัติตามข้อ ๕ นี้ทุกคืนจนกว่าจะสิ้นวันในพระบรมราชานุเคราะห์ ๓ วัน หรือ ๗ วัน ก็ได้แล้วแต่ต่อจากนั้นจึงเป็นพิธีราษฎร์ (จุดเทียนรูปได้ตามพิธี)

พิธีศพภาคปฏิบัติ

๑. การปฏิบัติขั้นต้น

การปฏิบัติต่อศพ

- การตายด้วยโรคธรรมดา ควรใช้ผ้าคลุมศพตั้งแต่ศีรษะ ตลอดเท้า ถ้าศพอยู่ในห้อง พึงปิดประตูห้อง ถ้าศพอยู่ในห้องโถงพึงกางมุ้งครอบไว้

- ถ้าตายด้วยโรคติดต่ออันตราย หรืออุบัติเหตุ ไม่ควรแตะต้องและเคลื่อนย้าย ควรให้แพทย์หรือตำรวจได้ตรวจหรือชันสูตรศพก่อน

การแจ้งขอมรณะบัตร

- ถ้าตายในบ้าน เข้าบ้านหรือผู้แทน หรือผู้พบศพพึงแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ และขอมรณะบัตรภายใน ๒๔ ชั่วโมง คือในเขตเทศบาลแจ้งต่อนายทะเบียนท้องถื่น นอกเขตเทศบาลแจ้งต่อกำนัน

- ถ้าตายภายนอกบ้าน ผู้ไปกับผู้ตายหรือผู้พบศพ ต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องถื่นที่ผู้นั้นถึงแก่กรรม หรือที่พบศพผู้นั้นภายใน ๒๔ ชั่วโมง ในกรณีนี้ จะแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ได้

การขอพระราชทานอาน้ำศพและเครื่องประกอบเกียรติยศศพ

- ถ้าผู้ตายอยู่ในเกณฑ์ที่สมควรได้รับพระราชทานน้ำอาบศพ พึงแจ้งไปยังต้นสังกัดของผู้นั้น แล้วเดินเรื่องไปยังแผนกพระราชพิธีสำนักพระราชวัง เพื่อขอพระราชทานน้ำอาบศพต่อไป

การพิมพ์บัตรเชิญรดน้ำศพ

- ถ้าผู้ตายเป็นผู้ใหญ่ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักคุ้นเคยแล้วเคารพนับถือของมหาชน ควรพิมพ์บัตร และลงประกาศแจ้งความทางสื่อมวลชนดังนี้

กำหนดการรับพระราชทานน้ำอาบศพ

..... (นามผู้ถึงแก่กรรมพร้อมด้วยเครื่องราชอิสริยาภรณ์)

ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรค

เมื่อวันที่ เดือน พ.ศ. เวลา น.

กำหนดการรับพระราชทานน้ำอาบศพ วันที่ เดือน

พ.ศ. เวลา น. ณ

..... เจ้าภาพ

- คำว่า “ถึงแก่กรรม” พึงเปลี่ยนตามฐานะของผู้นั้น ดังนี้

เจ้าพระยา	ใช้คำว่า	ถึงอสัญกรรม
พระยาพานทอง	“-”	ถึงอนิจกรรม
หม่อมเจ้า	“-”	ถึงชีพิตักษัย
เจ้านาย	“-”	สิ้นพระชนม์ (พระวรวงศ์เธอขึ้น ไปถึงเจ้าฟ้า)
สมเด็จพระสังฆราช	“-”	สิ้นพระชนม์
ภิกษุทั่วไป	“-”	ถึงแก่รณภาพ

๒. การจัดสถานที่รดน้ำศพ

- ถ้าเป็นศพท่านผู้ใหญ่ของตระกูล และบ้านนั้นใหญ่โต กว้างขวาง จะจัดสถานที่รดน้ำศพที่บ้านก็ได้
- ถ้าบ้านคับแคบ จะนำศพไปตั้งรดน้ำและบำเพ็ญกุศลที่วัดก็ได้ โดยไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ฆานาสนสถานของวัด สำหรับการจัดสถานที่รดน้ำศพ จัดดังนี้

ที่ตั้งโต๊ะหมู่บูชา

- ตั้งด้านศีรษะของศพ หันหน้าทางทิศใดทิศหนึ่ง เว้นทิศตะวันตก (ดูความเหมาะสมของสถานที่ประกอบด้วย)
- ตั้งไว้สูงกว่าเตียงรองศพพอสมควร
- จัดเครื่องสักการบูชาให้ประณีตที่สุดเท่าที่สามารถจะจัดหาสิ่งของมาจัดทำได้

การอาบน้ำศพ

- เป็นเรื่องภายในครอบครัวระหว่างญาติสนิท ไม่ต้องเชิญคนภายนอกเป็นการอาบน้ำชำระร่างกายศพจริง ๆ โดยอาบน้ำอุ่นก่อน แล้วล้างด้วยน้ำเย็น ฟอกสบู่ขัดถูร่างกายศพให้สะอาด
- อาบเสร็จแล้ว ใช้น้ำขมิ้นทาทั่วร่างกายศพ และประพรมน้ำหอม ใช้ผ้าขาวซับรอยหน้า ฝ่ามือทั้งสองแล้วมอบให้ลูกหลาน เก็บไว้บูชา
- อาบน้ำชำระร่างกายศพแล้ว แต่งตัวศพตามฐานะผู้ตาย โดยใช้เสื้อผ้าที่สะอาดและใหม่ที่สุดเท่าที่มีอยู่
- เชิญศพขึ้นนอนบนเตียง รอรับการรดน้ำต่อไป

ที่ตั้งเตียงรองศพสำหรับรดน้ำ

- จัดตั้ง ณ สถานที่กว้าง ๆ ตรงกลางของสถานที่นั้น
- ตั้งไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชา

- หันด้านขวามือศพ หรือด้ายปลายเท้าศพ ให้อยู่ทางผู้ที่มาแสดงความเคารพศพ
- ไม่ควรเดินผ่านด้านศีรษะศพ
- จัดร่างศพให้อนหงายเหยียดยาว จัดมือขวาให้เหยียดออกห่างจากตัวเล็กน้อย โดยให้วางมือหงายแบ

เหยียดออกคอยรับการรดน้ำ

- ใช้ผ้าใหม่ ๆ (โดยมากใช้ผ้าแพรหม่นอน) คลุมตลอดร่างศพนั้น เปิดเฉพาะหน้าและมือขวาศพเท่านั้น
- จัดเตรียมขันโตก หรือขันน้ำพานรองขนาดใหญ่ ตั้งไว้คอยรองรับน้ำที่รดศพนั้น พร้อมทั้งเตรียมน้ำอบน้ำหอมและภาชนะเล็ก ๆ สำหรับตักให้แก่ผู้มารดน้ำศพ
- จัดบุคคลผู้ใกล้ชิดกับผู้ตาย หรือลูกหลาน คอยส่งภาชนะสำหรับรดน้ำ

การรดน้ำศพ (พระราชทาน)

- ให้เจ้าภาพเชิญผู้มีอาวุโสสูงสุด ณ ที่นั้น ๆ จุดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย เสร็จแล้วให้ลูกหลานวงศาคณาญาติ ผู้ใกล้ชิด ทำการรดน้ำศพก่อนถึงเวลาเชิญแขก
- ให้ลูกหลานหรือญาติฝ่ายเจ้าภาพคอยรับรองแขก และเชิญเข้ารดน้ำศพ พร้อมทั้งแนะนำทางเข้าออก
- เมื่อแขกรดน้ำศพหมดแล้ว เชิญท่านผู้มีอาวุโสสูงสุดในที่นั้น เป็นผู้แทนรดน้ำศพด้วยน้ำพระราชทานหรือรดน้ำศพเป็นท่านสุดท้าย
- รดน้ำพระราชทานศพแล้ว ถือว่าเสร็จพิธี ไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งรดน้ำศพอีกต่อไป

จัดการศพลงหีบ

- มอบให้เป็นหน้าที่ของสัปเหร่อ ทำตามประเพณีของท้องถิ่น
- เจ้าภาพเพียงแต่คอยอำนวยความสะดวก

๓. การจัดสถานที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศล

สถานที่สำคัญและอุปกรณ์เครื่องใช้ ซึ่งจะต้องเตรียมไว้คือ

ที่ตั้งโต๊ะหมู่บูชา

- ตั้งไว้ที่ด้านศีรษะของศพ หันหน้าไปทางทิศใดทิศหนึ่งเว้นทิศตะวันตก (ดูความเหมาะสมของสถานที่ประกอบด้วย)

- ตั้งไว้ทางด้านหัวอาสนะสงฆ์ สูงกว่าอาสนะสงฆ์และที่ตั้งศพพอสมควร

- หากจะยกพระพุทธรูปบูชาประจำตัวของผู้ตายมาตั้งบูชาได้ก็จะเป็นการดียิ่ง ถ้าไม่มีก็ยกพระพุทธรูปที่มีขนาดพอเหมาะกับโต๊ะหมู่บูชามาตั้ง

- เครื่องบูชาพระรัตนตรัย จะต้องจัดอย่างประณีต

ที่ตั้งอาสนะสงฆ์สวดพระอภิธรรม

- ควรยกขึ้นให้สูงจากพื้นประมาณ ๑ สอก เป็นพอดีโดยจัดตั้งไว้ด้านซ้ายโต๊ะหมู่บูชา

- จัดตั้งตู้พระอภิธรรมไว้บนอาสนะสงฆ์ด้านหน้าพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม

- จัดเครื่องสักการบูชาพระธรรมอีกส่วนหนึ่งโดยเฉพาะประกอบด้วย กระจกรูป ๑ ใบ (พร้อมรูป ๓ ดอก) เชิงเทียนและแฉกกันอย่างละ ๑ คู่ (พร้อมเทียนและดอกไม้) โดยจัดตั้งไว้บนโต๊ะสูงเหนือระดับอาสนะสงฆ์เล็กน้อย โต๊ะรองเครื่องสักการบูชา นั้น ไม่นิยมใช้โต๊ะรองที่สูงมากนักเพราะจะบังพระสงฆ์ หรือต่ำมากนักซึ่งจะดูไม่เหมาะสม นิยมใช้โต๊ะขนาดกลาง เล็กหรือใหญ่ก็ได้

ที่ตั้งศพ

- ตั้งหันด้านศีรษะของศพไปทางโต๊ะหมู่บูชา โดยให้ต่ำกว่าโต๊ะหมู่บูชา หรือสูงไล่เรียงกัน

- ตั้งให้ห่างจากข้างฝา เป็นต้น ประมาณ ๑ ศอก เป็นอย่างน้อย เพื่อให้เดินสะดวก (ไม่ควรเดินด้านศีรษะของศพ)

- หลังที่ตั้งศพ ถ้าข้างฝาไม่สะอาด ให้ใช้ผ้ามาบังปิดไว้เพื่อความเรียบร้อยสวยงาม และใช้เชvron พวงหรือติดได้อีกด้วย

ที่ตั้งเครื่องราชอิสริยาภรณ์

- ถ้ามีเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้ติดกับหมอนรอง ใต้วางตั้งไว้ข้างหน้าที่ตั้งศพ ทางด้านศีรษะของศพ โดยใช้โต๊ะเล็ก ๆ รองรับให้สูงพอสมควร

- ถ้าผู้ตายเป็นข้าราชการ ก็ให้นำเครื่องแบบใต้วางมาตั้งไว้ข้างหน้าที่ตั้งศพ ทางด้านเท้าของศพ โดยใช้โต๊ะเล็กรองรับให้สูงพอสมควร

ที่ตั้งรูปถ่าย

- ใช้ขนาดใหญ่พอควรเพื่อเป็นการยกย่อง

- ตั้งไว้ด้านเท้าของศพข้างเครื่องตั้งศพ

เครื่องใช้ในพิธีศพ

- ผ้าภูษาโยง ๒ ผืน

- ค้ายสายสิญจน์ ๒ ม้วน

- เครื่องทองน้อย ๒ ที่ ที่หนึ่งจัดตั้งไว้ที่โต๊ะเครื่องตั้งหน้าศพ อีกที่หนึ่งสำหรับประธานในพิธี

- ภาชนะสำหรับกรวดน้ำ อย่างน้อย ๒ ที่

- เครื่องสักการบูชาสำหรับประธานในพิธี ๑ ชุด ประกอบด้วย กระจกรูป ๑ ใบ ปีกรูป ๑ ดอก, เชิงเทียน ๑ คู่ พร้อมเทียน ๒ เล่ม, แจกัน ๑ คู่ พร้อมดอกไม้

- กระจกรูปขนาดใหญ่ พร้อมตะเกียงเล็กหรือเทียนชนวน และรูปจำนวนมากสำหรับผู้มาเคารพศพ

- โต๊ะรองกราบ ๑ ที่ สำหรับประธานกราบ

๔. การบำเพ็ญกุศล

การบังสุกุลปากโกศศพ หรือปากหีบศพ

- นิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป มาพิจารณาสดับปกรณ์ หรือบังสุกุลปากโกศศพสำหรับศพพระสงฆ์ หรือศพข้าราชการผู้ใหญ่ ซึ่งได้รับพระราชทานน้ำอาบศพ และได้รับพระราชทานเครื่องประกอบเกียรติยศศพ

- นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป หรือ ๕ รูป มาพิจารณาผ้าบังสุกุลปากหีบศพ สำหรับศพผู้มีเกียรติทั่วไป

- พระสงฆ์นั่งบนอาสนะสงฆ์พร้อมแล้ว เจ้าภาพเริ่มจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัยและเทียนรูปที่หน้าเครื่องตั้งศพ ถ้ามีเครื่องทองน้อยก็จุดเทียนรูปที่เครื่องทองน้อย แล้วหันด้านที่ตั้งดอกไม้ ออกเพื่อให้ผู้ตายได้บูชาพระธรรม

- พิธีต่อจากนี้ไป ทำได้ ๒ วิธีคือ

ก. พิธีกร อาราธนาศีล รับศีลจบแล้ว พระสงฆ์สวดมคคาบังสุกุล จบแล้วลาดผ้าภูษาโยง (ก่อนลาดผ้าภูษาโยง ให้ยกผ้าภูษาโยงลงจากพานที่รองรับ วางไว้ที่พื้นอาสนะสงฆ์ก่อน แล้วจับชายลาดผ้าภูษาโยงไปตามพื้นอาสนะสงฆ์)

ข. พิธีกร ไม่ต้องอาราธนาศีล และพระสงฆ์ไม่ต้องสวดมคคา

เมื่อผ่านขั้นตอนตามข้อ ก หรือ ข แล้ว พิธีกรเชิญผ้าบังสุกุลเข้าไปให้เจ้าภาพหรือประธานในพิธี ทอดผ้าบังสุกุลต่อไป

- เจ้าภาพหรือประธานในพิธี รับผ้าบังสุกุลมาทอดครั้งละ ๑ ผืน โดยวางขวางผ้าภูษาโยง หรือค้ายสายสิญจน์เบื้องหน้าพระสงฆ์แต่ละรูป (ถ้าอาสนะสงฆ์แคบ ทอดตามยาวของภูษาโยงก็ได้ แล้วกลับไปนั่งที่เดิม)

- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล เจ้าภาพประนมมือและตั้งใจฟัง
- พิธีกร เก็บผ้าภูษาโยงเข้าที่
- พิธีกร นำภาชนะสำหรับกรวดน้ำเข้าไปให้เจ้าภาพ
- พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพเริ่มกรวดน้ำ แล้วประนมมือรับพรต่อไป

การสวดพระอภิธรรมประจำคืน

- เครื่องจัดทำตั้งแต่วันตั้งศพเป็นต้นไปทุกคืน จนครบสัปดาห์ที่ ๑ คือครบ ๗ วัน ในระหว่างนี้ ถ้าผู้ตาย เป็นข้าราชการผู้ใหญ่ หรือเป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งหลาย ก็มักเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้รับจองเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลด้วย
- ส่วนการบำเพ็ญกุศลในวาระที่ครบ ๗-๕๐-๑๐๐ วันนั้นเป็นงานส่วนรวมของคณะเจ้าภาพโดยตรง ไม่นิยมเปิดโอกาสให้ผู้ใดผู้หนึ่งรับเป็นเจ้าภาพโดยเฉพาะ และไม่นิยมพิมพ์บัตรแจก การนับวันบำเพ็ญกุศล สัปดาห์ ๗ ๑๐ ๑๐๐ วัน หรือจนถึงวันพระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพ

๕. การบำเพ็ญกุศลสัปดาห์ (ครบ ๗ วัน)

จัดเป็นงานบำเพ็ญกุศลพิเศษ ตามกำลังทรัพย์ ซึ่งจัด ๒ วันบ้าง วันเดียวบ้าง

การจัด ๒ วัน

- เริ่มบำเพ็ญกุศลตั้งแต่วันครบรอบ ๖ วัน (เช่นตายวันอาทิตย์ ก็เริ่มบำเพ็ญกุศลวันเสาร์ เป็นต้น) และวันรุ่งขึ้นวันที่ครบ ๗ วันด้วย โดยมีรายการบำเพ็ญกุศลดังนี้

วันที่ เดือน พ.ศ. ตรงกับ ค่ำ เดือน

เวลา ๑๗.๐๐ น. - พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา

- พระสงฆ์ ๔ รูปสวดรับเทศน์

เวลา ๑๘.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธรมณฑ์

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูปสวดพระอภิธรรม

รุ่งขึ้นวันที่ เดือน พ.ศ. ตรงกับ ค่ำ เดือน

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดถวายพรพระ

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระภิกษุสงฆ์ รูป สวดมาติกาบังสุกุล

เวลา ๑๕.๐๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

เวลา ๒๑.๐๐ น. ถวายเครื่องไทยธรรม ทอดผ้าบังสุกุล

เสร็จพิธี

การจัดวันเดียว

- จัดทำในวันที่ครบ ๗ วัน (เช่น ตายวันจันทร์ ทำบุญวันจันทร์ เป็นต้น) โดยมีการบำเพ็ญกุศลดังนี้

วันที่ เดือน พ.ศ. ตรงกับ ค่ำ เดือน

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธรมณฑ์

เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์

เวลา ๑๒.๓๐ น. พระภิกษุสงฆ์ รูป สวดมาติกาและบังสุกุล

เวลา ๑๕.๐๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม
เวลา ๒๑.๐๐ น. ถวายเครื่องไทยธรรม ทอดผ้าบังสุกุล
เสร็จพิธี

การปฏิบัติพิธีฯ

พิธีเทศน์

- เข้าภาพจุดเทียนรูปที่โต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูป นั่งคุกเข่าประนมมือ (กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย) แล้วกราบ ๓ ครั้ง เสร็จแล้วจุดเทียนบูชาพระธรรม มอบให้พิธีกร นำไปตั้งบนธรรมาสน์ ต่อจากนั้นจึงไปจุดเทียนรูปบูชาศพ หันด้านคอกไม้ไปทางพระรูปที่แสดงธรรม แล้วกราบ ๑ ครั้ง

- พิธีกร อาราธนาศีล-รับศีลแล้วอาราธนาธรรม

- เข้าภาพจุดเทียนรูปเครื่องทองน้อย ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าทางขวามือ แล้วหันด้านคอกไม้ไปทางพระเทศน์ ประนมมือตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา

- พระแสดงธรรมจบแล้ว เข้าภาพจุดเทียนรูปที่โต๊ะบูชาหน้าอาสนะสงฆ์ เบื้องหน้าพระสวดรับเทศน์แล้ว น้อมตัวลงยกมือไหว้ กลับ ไปนั่งที่เดิม ประนมมือตั้งใจฟังพระสงฆ์สวดพระคาถารวมบรรยาย

- พระสงฆ์สวดพระคาถารวมบรรยายจบ เข้าภาพถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์แก่พระสงฆ์รูปแสดงธรรม และถวายไทยธรรมแก่พระสงฆ์สวดรับเทศน์ แล้วกลับไปนั่งที่เดิม

- พิธีกร ทอดผ้ากุฎยาโยงหรือด้ายสายสิญจน์

- เข้าภาพทอดผ้าบังสุกุล กลับ ไปนั่งที่เดิม ประนมมือตั้งใจฟังพระสงฆ์กล่าวคำพิจารณาผ้าบังสุกุล

- พระสงฆ์อนุโมทนา เข้าภาพกรวดน้ำ

เสร็จพิธี

พิธีสวดพระพุทธรมนต์

- พระสงฆ์นั่งบนอาสนะสงฆ์แล้ว

- พิธีกร อาราธนาพระปริตร

- พระสงฆ์สวดจบแล้ว เข้าภาพทอดผ้าบังสุกุล

- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล (ยังไม่ให้พร เพราะวันรุ่งขึ้น เจ้าภาพจะนิมนต์มาฉันภัตตาหารเพล พระสงฆ์จึงให้พรตอนนี้)

พิธีสวดพระอภิธรรม

- เข้าภาพจุดเทียนรูปเครื่องสักการบูชาตามลำดับ ดังนี้

ก. ที่โต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูป

- จุดเทียนรูปแล้วส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร

- นั่งคุกเข่าประนมมือ (กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยแล้วกราบ ๓ ครั้ง)

ข. ที่โต๊ะบูชาพระธรรม

- จุดเทียนรูปแล้วส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร

- น้อมตัวลงยกมือไหว้

(กรณีจัดที่กราบ (ชั้นลด) ให้นั่งคุกเข่า และกราบที่ชั้นลดนั้น)

ค. ที่โต๊ะเครื่องตั้งหน้าศพ

- จุดเทียน ๑ คู่ รูป ๑ ดอก

- นั่งคุกเข่าประนมมือพร้อมทั้งจุดธูปและยกธูปขึ้นจบบูชาศพ โดยปลายนิ้วชี้อยู่ระหว่างคิ้ว พร้อมกับกล่าวขอขมาโทษศพ แล้วปักธูปไว้ ณ กระจ่างธูป กรณที่มีพิธีกร หรือเจ้าหน้าที่ เตรียมเครื่องสักการบูชา (เทียน ๑ คู่ และ ธูป ๑ ดอก ไว้แล้ว ให้ผู้จุด (ประธานหรือเจ้าภาพ) รับเทียนชนวนจากพิธีกร เจ้าภาพจุดเครื่องสักการบูชา นั้น ส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร แล้วกราบ ๑ ครั้ง โดยกราบแบบมือ (ศพกราวาส)

(ถ้าไม่มีการจุดเทียนธูปเครื่องทองน้อยต่อ กราบ ๑ ครั้ง)

ง. ที่เครื่องทองน้อยหน้าเครื่องตั้งศพ (ถ้ามี)

- จุดเทียนธูปแล้วส่งเทียนชนวนคืนพิธีกร แล้วหันด้านดอกไม้ออกไปทางพระสงฆ์ที่สวดพระ

อภิธรรม

- กราบ ๑ ครั้ง แล้วกลับไปนั่งที่เดิม (ศพพระสงฆ์กราบ ๑ ครั้ง)

- บางท้องถิ่น พิธีกรอาราธนาธรรมก่อนพระสงฆ์เริ่มสวดและเจ้าภาพจุดธูปบูชาพระธรรมก่อน

ขึ้นคั่นสวดใหม่ทุกจบ

- พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม โดยมากนิยม ๔ จบ พิธีกร เก็บเครื่องสักการบูชาและผู้พระอภิธรรม แล้วยกเครื่องไทยธรรมตั้งบนอาสนะสงฆ์ เบื้องหน้าพระสงฆ์แต่ละรูป

- เจ้าภาพหรือวงศ์ญาติช่วยกันถวายไทยธรรมแล้วกลับมานั่งที่เดิม

- พิธีกรทอดผ้ากุษาโยงหรือด้ายสายสิญจน์เจ้าภาพทอดผ้าบังสุกุล

- พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล จบแล้วอนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ

- พิธีกรเก็บผ้ากุษาโยงหรือสายสิญจน์

- พิธีกรเตรียมน้ำกรวดสำหรับประธาน

- พระสงฆ์อนุโมทนา

- ประธาน กรวดน้ำ

เสร็จพิธี

พิธีสวดถวายพรพระ

- รุ่งขึ้นเวลาใกล้เพล พระสงฆ์นั่งบนอาสนะสงฆ์แล้ว

- เจ้าภาพจุดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย และบูชาศพดังกล่าวแล้ว

- พิธีกรอาราธนาศีล ผู้ร่วมพิธีรับศีล พระสงฆ์สวดถวายพรพระจบแล้ว

- ถวายภัตตาหารเพล ถวายเครื่องไทยธรรม

- พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ

พิธีสวดมตिकाบังสุกุล

- พระสงฆ์นั่งบนอาสนะสงฆ์แล้ว

- เจ้าภาพจุดเทียนธูปเครื่องสักการบูชา

- พระสงฆ์สวดมตिका จบแล้ว

- ฝ่ายเจ้าภาพช่วยกันถวายไทยธรรม (ถ้ามี)

- พิธีกร ทอดผ้ากุษาโยง หรือด้ายสายสิญจน์

- ฝ่ายเจ้าภาพช่วยกันทอดผ้าบังสุกุล (ไม่ต้องยกถวาย) เสร็จแล้วจะกลับไปนั่งที่เดิม หรือนั่ง

ข้างหน้าพระสงฆ์ก็ได้ ประนมมือฟังพระสงฆ์กล่าวคำพิจารณาผ้าบังสุกุล

- พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ
- ถ้าอาสนะสงฆ์แคบ จะนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นบังสุกุลเป็นชุด ๆ ไป จนกว่าจะครบตามจำนวนที่

นิมนต์มาก็ได้

๖. การบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร (ครบ ๕๐ วัน)

- จัดพิธีการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เช่นเดียวกับสัตตมวาร
- จะจัดแบบรวบรัดภายในเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมงก็ได้ โดยมีรายการบำเพ็ญกุศลต่างๆ ดังนี้

วันที่ เดือน พ.ศ. ตรงกับวัน ค่ำ เดือน

เวลา ๑๗.๐๐ น. - พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา

- พระสงฆ์ ๔ รูป สวดรับเทศน์

เวลา ๑๘.๐๐ น. พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

เวลา ๒๑.๐๐ น. ถวายเครื่องไทยธรรม ทอดผ้าบังสุกุล

เสร็จพิธี

๗. การบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร (ครบ ๑๐๐ วัน)

- จัดทำเป็นพิเศษ เพราะมีเวลาเตรียมการนาน
- หากทุกสิ่งทุกอย่างพร้อม ก็นิยมจัดงานบำเพ็ญกุศล สัตตมวารนี้ควบคู่กับงานพระราชทานเพลิงศพ หรือ ฌาปนกิจศพติดต่อกันไปเลย
- หากไม่พร้อม ก็จัดเป็นงานหนึ่งโดยเฉพาะ เช่นเดียวกับสัตตมวาร และปัญญาสมวาร ดังกล่าวแล้วก็ได้

๘. งานพระราชทานเพลิงศพ หรือฌาปนกิจศพ

กำหนดงาน

- ประชุมปรึกษาหารือภายในระยะเวลาก่อนบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร เพื่อจะได้มีเวลาเตรียมการจัดทำ

เตรียมงานเบื้องต้น

- ถ้าเป็นงานพระราชทานเพลิงศพท่านผู้ใหญ่วัยชราหรือผู้สูงอายุที่มีเครื่องสังเกตุ เช่น ตู้ยา โต๊ะ เตียง ธรรมาสันเทศน์ ธรรมาสันปาฏิโมกข์ เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างถวายเป็นของสงฆ์
- นิยมจัดพิมพ์หนังสือมีสารประโยชน์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือวิชาการ เป็นต้น เป็นอนุสรณ์อย่างน้อย ๑ เล่ม
- จัดทำของถวายพระสงฆ์ เช่น พัดรอง ย่าม หมอน เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อเป็นอนุสรณ์

การตั้งศพบำเพ็ญกุศล

- จัดพิมพ์บัตรแจกแกว่งศัญชาติสนิทมิตรสหายและท่านที่มีความเคารพนับถือ
- หรือประกาศทางสื่อมวลชนด้วย เพื่อทราบโดยทั่วกัน
- จะจัดงานสองวันหรือวันเดียวก็ได้

ก. จัดงาน ๒ วัน

- ถ้าจัดทำติดต่อกับงานบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร ก็เริ่มจัดงานเวลาเย็นของวันที่ครบ ๑๐๐ วัน เป็นต้น

ตัวอย่างบัตรกำหนดงาน มีดังนี้

(ด้านหน้าของบัตร)

กำหนดงานพระราชทานเพลิงศพ (หรือฌาปนกิจศพ)

..... (ใต้นามผู้ตาย)

ณ เมรุ

ตำบล อำเภอ จังหวัด

วันที่ เดือน พ.ศ. ตรงกับวันที่ ค่ำ

เดือน ปี เวลา น.

(ด้านหลังในบัตร)

รายการบำเพ็ญกุศล

วันที่ เดือน พ.ศ. ตรงกับวัน ค่ำ เดือน ปี

เวลา ๑๖.๐๐ น. - เชิญศพขึ้นประดิษฐานบำเพ็ญกุศล ณ ศาลาการเปรียญ

เวลา ๑๗.๐๐ น. - พระราชาคณะแสดงธรรมเทศนา

- พระสงฆ์ ๔ รูป สวดรับเทศน์

เวลา ๑๘.๐๐ น. - พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธรมณต์

เวลา ๑๙.๐๐ น. - พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

รุ่งขึ้นวันที่ เดือน พ.ศ. ตรงกับวัน ค่ำ เดือน ปี

เวลา ๑๐.๐๐ น. - มีพระธรรมเทศนาอานิสงฆ์หน้าศพ ๑ กัณฑ์

เวลา ๑๐.๓๐ น. - พระสงฆ์สมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดถวายพรพระ

เวลา ๑๑.๐๐ น. - ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ สามเณร จำนวน รูป

เวลา ๑๓.๐๐ น. - พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา

เวลา ๑๔.๐๐ น. - พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดคาถาสราทธพรต (นิยมเฉพาะงานพระราชทาน

เพลิงศพ)

เวลา ๑๕.๐๐ น. - พระสงฆ์ จำนวน รูป สวดมาติกาและบังสุกุล

เวลา ๑๘.๐๐ น. - เก็บอัฐิ

จึงขอประทานกราบเรียน และเรียนเชิญมาด้วยความเคารพ

..... เจ้าภาพ

ข. จัดงานวันเดียว

- จัดแยกเป็นเอกเทศหนึ่ง ไม่เกี่ยวเนื่องกับงานบำเพ็ญกุศล ๑๐๐ วัน

- ตัวอย่างบัตรกำหนดงาน มีดังนี้

(ด้านหน้าของบัตร)

กำหนดงานฌาปนกิจศพ

..... (ใต้นามผู้ตาย)

ณ เมรุ

ตำบล อำเภอ จังหวัด
วันที่ เดือน พ.ศ. ตรงกับวัน ค่ำ เดือน ปี
เวลา น.

(ด้านในของบัตร)

รายการบำเพ็ญกุศล

วันที่ เดือน พ.ศ. ตรงกับวันที่ ค่ำ เดือน ปี

- เวลา ๐๙.๐๐ น. - เชิญศพขึ้นประดิษฐานบำเพ็ญกุศล ณ ศาลาการเปรียญ
- เวลา ๑๐.๐๐ น. - พระราชาคณะแสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์
- เวลา ๑๐.๓๐ น. - พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
- เวลา ๑๑.๐๐ น. - ถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสามเณรทั้งวัด
- เวลา ๑๓.๐๐ น. - มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์
- เวลา ๑๔.๐๐ น. - พระสงฆ์ จำนวน รูป สวดมติกาและบังสุกุล
- เวลา ๑๖.๐๐ น. - ประชุมเพลิง
- เวลา ๑๘.๐๐ น. - เก็บอัฐิ

จึงขอประทานกราบเรียน และเรียนเชิญมาด้วยความเคารพอย่างสูง

..... เจ้าภาพ

- บัตรนี้เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้น อาจลดหรือเพิ่มได้ตามกำลังศรัทธาและความสามารถ
- บางท้องถิ่นก็ปฏิบัติพิธีแตกต่างกันออกไป พึงพิจารณาจัดงานให้ดำเนินไปตามความเหมาะสมแก่ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

การเชิญแขกขึ้นทอดผ้าบังสุกุล

ลำดับการเชิญ

- เจ้าภาพต้องเตรียมอุปกรณ์สำหรับประชุมเพลิงศพไว้ให้พร้อมบนเมรุ
- เชิญท่านผู้มีอาวุโสน้อยไปหาท่านผู้มีอาวุโสมากขึ้นไปตามลำดับ
- เชิญประธานในพิธีขึ้นทอดผ้าบังสุกุลเป็นอันดับสุดท้าย เมื่อท่านทอดผ้าบังสุกุลแล้ว ก็เชิญท่านประกอบพิธีประชุมเพลิงสืบท่อ ไปทันที

การปฏิบัติสำหรับผู้เชิญและผู้รับเชิญ

ก. สำหรับผู้เชิญ

- มีภาชนะสำหรับรองรับผ้าบังสุกุล เช่น พานทอง หรือ ตะลุ่มมุก เป็นต้น
- ถือภาชนะใส่ผ้าบังสุกุลด้วยมือทั้งสอง ประคองเข้าไปเชิญครั้งละ ๑ ท่าน
- เดินเข้าไปหาผู้รับเชิญ ทำความเคารพแล้วกล่าวคำเชิญ และเดินตามหลังผู้รับเชิญนั้นไป โดยเดินไปทางด้านซ้ายมือของท่าน
- ขึ้นถึงเมรุแล้ว ยืนห่างจากผู้รับเชิญประมาณ ๑ ก้าว มือทั้งสองประคองภาชนะใส่ผ้าบังสุกุลยื่นมอบให้ท่าน
- ลงจากเมรุ เตรียมผ้าบังสุกุลใส่ภาชนะรองรับไปเชิญท่านต่อ ๆ ไป

ข. สำหรับผู้รับเชิญ

- เมื่อได้รับเชิญ ฟังลุกขึ้นไปข้างหน้าผู้เชิญ โดยยังไม่ต้องรับผ้าบังสุกุล ถึงเมรุแล้ว ยืนเบื้องหน้าหีบ, โลง หรือโกศศพ ทำความเคารพตามประเพณีนิยม รับผ้าบังสุกุล แล้ววางทอดไว้ ณ ภาชนะที่เขาเตรียมรองรับ (ถ้าไม่มีที่รองรับก็วางบนหีบศพ)

- ขณะที่พระสงฆ์ขึ้นไปบนเมรุ ฟังน้อมตัวลงยกมือไหว้ขณะที่ท่านพิจารณาผ้าบังสุกุล ฟังประนมมือ และขณะที่พระสงฆ์ลงจากเมรุ ฟังน้อมตัวลงยกมือไหว้อีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงลงจากเมรุ

- ถ้าเป็นประธานในพิธี และทอดผ้าบังสุกุลเป็นคนสุดท้าย เมื่อทำความเคารพพระสงฆ์ครั้งสุดท้ายแล้ว ฟังเริ่มประกอบพิธีประชุมเพลิงศพต่อไป

๕. การทำบุญเก็บอัฐิ

เครื่องใช้ในพิธี

- โกศสำหรับใส่อัฐิ

- กล้องโลหะหรือตุ้งโกศกระเบื้อง หรือหีบไม้ สำหรับใส่อัฐิที่เหลือ และอังคาร

- ผ้าขาวสำหรับห่อกล้องโลหะ

- ผ้าสำหรับทอดบังสุกุลก่อนเก็บอัฐิ

- อาหารคาวหวานสำหรับถวายพระสงฆ์

- นิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลก่อนเก็บอัฐิ

กำหนดเวลาเก็บอัฐิ มี ๒ แบบ คือ

ก. ทำพิธีเก็บอัฐิตอนเช้าวันรุ่งขึ้น

- ใช้ปฏิบัติในงานพระราชทานเพลิงศพ หรืองานฌาปนกิจศพ ที่จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลฉลองอัฐิติดต่อกันไป เพื่อรวบรวมงานบำเพ็ญกุศลให้เสร็จภายในวันนั้น

ข. ทำพิธีเก็บอัฐิตอนเช้าวันรุ่งขึ้น

- ใช้ปฏิบัติในงานศพที่เจ้าภาพประสงค์จะทำบุญอัฐิในวันรุ่งขึ้น หรือยังไม่จัดทำบุญอัฐิก่อน เพราะยังไม่พร้อม

วิธีนิยมจัดอาหารคาวหวานใส่หีบ โดยจัดใส่สำหรับคาวสามที่ สำหรับหวานสามที่ จัดคนหาบสามคนเดินรอบเชิงตะกอนสามรอบ แล้วนำอาหารนั้นไปถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาพิจารณาบังสุกุลอัฐิ

วิธีปฏิบัติ

- สัปเหร่อทำพิธีแปรอัฐิ โดยหันศีรษะของศพไปทางทิศตะวันตก แล้วนิมนต์พระสงฆ์พิจารณาบังสุกุลตาย เสร็จแล้วหันศีรษะของศพไปทางทิศตะวันออก แล้วนิมนต์พระสงฆ์พิจารณาบังสุกุลเป็น

- เจ้าภาพเก็บอัฐิใส่โกศ โดยเลือกเก็บอัฐิจากร่างกาย ๖ แห่ง คือ กะโหลกศีรษะ ๑ ชั้น, แขนทั้งสอง ๒ ชั้น, และขาทั้งสอง ๒ ชั้น, ซี่โครงหน้าอก ๑ ชั้น

- อัฐิที่เหลือรวมทั้งอังคารทั้งหมด ประมวลรวมเก็บใส่กล้องโลหะตุ้ง, โกศกระเบื้อง หรือหีบไม้ แล้วใช้ผ้าขาวห่อเก็บไว้สำหรับนำไปบรรจุในเจดีย์ หรือนำไปลอยกระแสน้ำไหลต่อไป

- เก็บอัฐิเสร็จแล้ว นำอาหารคาวหวานไปถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาพิจารณาบังสุกุล

เสร็จพิธี

๑๐. ระเบียบปฏิบัติกรไปงานศพ

งานรดน้ำศพ

- แต่งกายไว้ทุกข์ตามสังคมนิยมของท้องถิ่น พร้อมเตรียมภาชนะใส่น้ำอบไทยไปด้วย
- วิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการรดน้ำศพ มีดังนี้

ก. ศพคฤหัสถ์

๑. ศพมีอาวโสกว่าคน ฟังนั่งคุกเข่าน้อมตัวลงยกมือไหว้ พร้อมกับนีกขอขมาต่อศพนั้นว่า “**กายะกัมมัง วจีกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมัง โทตุ**”

๒. ถีอภาชนะสำหรับรดน้ำศพด้วยมือทั้งสอง เทน้ำรดลงที่ฝ่ามือขวาของศพ พร้อมกับนีกในใจว่า “**อิทัง มะตะกะสะรีรัง อาสิญฺจิโตตะกัง วยะ อะโหสิกัมมัง**”

๓. รดน้ำศพเสร็จแล้ว น้อมตัวลงยกมือไหว้ พร้อมกับนีกอธิษฐานว่า “**ของงไปสู่อุคติ ๆ เถิด**”

ข. ศพพระสงฆ์

๑. สุภาพบุรุษนั่งคุกเข่าตั้งปลายเท้าลงจรดพื้นสุภาพสตรี นั่งคุกเข่าราบไปกับพื้น กราบ ๓ ครั้ง พร้อมกับนีกขอขมาโทษดังกล่าวในศพคฤหัสถ์

๒. ถีอภาชนะสำหรับรดน้ำด้วยมือทั้งสอง เทน้ำรดลงที่ฝ่ามือขวาของศพพร้อมกับนีกในใจดังกล่าวแล้วในคฤหัสถ์

๓. กราบ ๓ ครั้ง พร้อมกับนีกอธิษฐานดังกล่าว

งานตั้งศพบำเพ็ญกุศล

- แต่งกายไว้ทุกข์ตามประเพณีนิยมของท้องถิ่น
- นำพวงหรีดหรือกระเช้าดอกไม้ แจกัน ดอกไม้ หรือพวงดอกไม้ อย่างใดอย่างหนึ่ง ไปแสดงความเคารพศพด้วย
- วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการแสดงความเคารพ มีดังนี้

ก. ศพคฤหัสถ์

๑. ถ้านำพวงหรีดไปด้วย วางพวงหรีดข้างหน้าที่ตั้งศพ แล้วแสดงความเคารพเป็นเสร็จพิธี

๒. ถ้านำกระเช้าดอกไม้ แจกันดอกไม้ หรือพวงดอกไม้ไปเคารพศพ เมื่อวางกระเช้าดอกไม้เป็นต้น ไว้ข้างหน้าที่ตั้งศพแล้ว

- นั่งคุกเข่าราบทั้งเพศชายและเพศหญิง

- จูกรูป ๑ ดอก ประนมมือยกรูปขึ้นจบให้ปลายนิ้วชี้อยู่ระหว่างคิ้ว ตั้งจิตขอขมาดังกล่าว

- ปักรูปไว้แล้ว หมอบกราบด้วยกระพุ่มมือ (นั่งพับเพียบตะแคงตัวข้างใดข้างหนึ่ง หันหน้าไปทางศพ หากนั่งพับเพียบตะแคงตัวไปทางด้านขวา ให้วางมือขวาลงก่อน แล้ววางมือซ้ายแนบกับมือขวา ประนมมือตั้งอยู่กับพื้น พร้อมกับหมอบให้หน้าผากจรดสันมือ) พร้อมกับตั้งจิตอธิษฐานดังกล่าวแล้วลุกขึ้น เป็นเสร็จพิธี

ข. ศพพระสงฆ์

๑. วางเครื่องสักการะที่หน้าเครื่องตั้งศพแล้ว

๒. นั่งคุกเข่าตามเพศ จูกรูป ๑ ดอก หรือ ๓ ดอก ประนมมือยกรูปขึ้นจบให้ปลายนิ้วชี้อยู่ระหว่างคิ้ว พร้อมกับตั้งจิตขอขมาดังกล่าว

๓. ปักรูปแล้ว กราบ ๓ ครั้ง พร้อมกับตั้งจิตอธิษฐานดังกล่าว แล้วลุกขึ้น เป็นเสร็จพิธี

การทอดผ้าบังสุกุลที่อาสนะสงฆ์

- ทอดผ้าบังสุกุลโดยวิธีวางขวางไว้บนผ้าภูษาโยง หรือด้ายสายสิญจน์ เบื้องหน้าพระสงฆ์แต่ละรูป ถ้าอาสนะสงฆ์มีที่ว่างเหลือน้อย จะวางทอดผ้าบังสุกุลไปตามยาวของผ้าภูษาโยงหรือด้ายสายสิญจน์ก็ได้

- วางทอดไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์เท่านั้น ไม่ต้องประเคน

- ถ้าผู้ทอดผ้าบังสุกุลเป็นประธานในพิธี ฟังทอดผ้าบังสุกุลผู้เดียว แต่ถ้าเป็นการบำเพ็ญกุศลระหว่างหมู่ญาติ ฟังให้วงศาคนญาติช่วยกันทอด

- ทอดผ้าแล้ว นั่งอยู่เบื้องหน้าพระสงฆ์ ประนมมือคอยรับฟังพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุล แล้วตั้งจิตอุทิศส่วนกุศลรับพรต่อไป

งานเผาศพ

- แต่งกายไว้ทุกข์

- เตรียมเครื่องของมาศพ คือ รูปไม้ระกำ เทียน และ ดอกไม้จันทน์ ไปด้วย

- ลำดับการขึ้นเมรุเผาศพมีดังนี้

ก. ถ้าเป็นงานพระราชทานเพลิงศพ ขึ้นบนเมรุเผาศพตามลำดับอาวุโสทางคุณวุฒิ

ข. ถ้าเป็นงานฌาปนกิจศพ ขึ้นตามลำดับวัยวุฒิ

- วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการเผา

๑. ยืนห่างจากศพประมาณ ๑ ก้าว

๒. น้อมตัวลงวางรูปเทียนดอกไม้อันหนึ่งที่เชิงตะกอนพร้อมกับพิจารณาตนเองถึงความตายอันจะมาถึง

ตนเช่นกันว่า “*อะยังปิ โข เม กาโย เอวังธัมโม เอวังภาวี เอวังอะนะติโต*”

๓. ทำความเคารพศพอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับนึกอธิษฐานในใจ “*ขອງไปสู่สุคติ ๆ เถิด*”

- เมื่อแขกที่ได้รับเชิญขึ้นไปทำความเคารพศพหมดแล้ววงศาคนญาติผู้สนิทมิตรสหายซึ่งใกล้ชิดกับผู้ตาย ขึ้นไปทำการเผาศพเป็นวาระสุดท้ายอีกครั้งหนึ่ง (เผาจริง)

พิธีบรรจุอัฐิ

เจ้าภาพ

- เปิดโกศอัฐิ โรยดอกมะลิลงบนอัฐิ พรมน้ำหอม

- จุดเครื่องทองน้อยหรือเทียนรูป

- ทอดผ้าบังสุกุล (พระสงฆ์ชักผ้า)

- ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม

- กรวดน้ำ— รับพร (เมื่อพระสงฆ์ ยถา ... สัพพี ...)

- ปิดโกศ— นำอัฐิลงบรรจุในเจดีย์หรือเตรียมไว้

- ปิดฉนวนให้เรียบร้อย

- ปักธูปที่กระถางรูปหน้าที่บรรจุ (ถ้ามี)

พิธีลอยอังคาร

ของใช้ในพิธี

- ห่ออังคารหรือสิ่งที่จะนำไปลอยอังคาร

- รูป ๑ ดอก (หรือแจกผู้ร่วมพิธีคนละดอกก็ได้)

ลำดับพิธี

- นำห่ออังคารหรือสູ້งไปที่แม่น้ำหรือทะเล นำลงเรือห่างจากฝั่งพอสมควร (ถ้าเป็นพิธีทางราชการก็บรรทุกเครื่องบินไปหย่อนลงทะเล)

- จุดธูป แก่ห่ออังคารหรือเปิดสູ້ง อธิษฐานว่า “สังขารร่างกายของคนเรา ย่อมแตกดับสลายไปเป็นธรรมดา แต่เกียรติคุณความดีจะคงอยู่กับโลกตลอดไป ขอคุณงามความดีของท่านได้โปรดส่งเสริมดวงวิญญาณของท่าน ให้ได้ไปสถิตย์สุคติภพประสบสุขไปนุญต์ เพิ่มพูนในสัมปรายภพยิ่งๆ ขึ้นไปเทอญ” แล้วโปรยลงน้ำพร้อมหย่อนธูปลงไปด้วย

ข้อแนะนำเกี่ยวกับพระราชทานหีบเพลิง

ไปพระราชทานยังต่างจังหวัด

ตามระเบียบที่สำนักพระราชวังได้วางไว้ เมื่อกระทรวงเจ้าสังกัดหรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้มีหนังสือแจ้งมายังสำนักพระราชวังเพื่อขอพระราชทานเพลิงศพ หากศพนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับพระราชทานเพลิงศพ สำนักพระราชวังจะได้มีหนังสือแจ้งให้กระทรวงเจ้าสังกัด หรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีตามที่ขอขมานั้น ส่งให้เจ้าหน้าที่ไปขอรับหีบเพลิงพระราชทานได้ที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวังเมื่อทางจังหวัดได้รับหีบเพลิงพระราชทานไปแล้ว ต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑. เชิญหีบเพลิงพระราชทานไปไว้ที่ศาลากลางจังหวัดหรืออำเภอแล้วแต่กรณี โดยตั้งไว้ในที่อันสมควร และให้มีพานรองรับหีบเพลิงพระราชทานนั้นด้วย

๒. เมื่อรับหีบเพลิงไปแล้วควรมีหนังสือแจ้งให้เจ้าภาพศพนั้น ๆ ทราบว่า ตามที่ขอพระราชทานไปนั้น ว่าได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้แล้ว

๓. เมื่อถึงกำหนดวันที่ขอพระราชทานเพลิงศพ ให้ทางจังหวัดหรืออำเภอ จะต้องจัดเจ้าหน้าที่แต่งเครื่องแบบปกติขาวไว้ทุกซ์ เพื่อเชิญหีบเพลิงพระราชทานพร้อมด้วยพานรอง (หนึ่งหีบต่อหนึ่งคน) ไปยังเมรุที่จะประกอบพิธีและก่อนที่จะเชิญขึ้นไปตั้งบนเมรุนั้น ควรให้ศพขึ้นตั้งบนเมรุให้เรียบร้อยเสียก่อน แล้วจึงเชิญพานหีบเพลิงพระราชทานนั้นขึ้นไปไว้ทางด้านเหนือศีรษะของศพ (บนโต๊ะที่ตั้งหีบเพลิงพระราชทานนั้น จะต้องมีผ้าปูให้เรียบร้อยแล้วห้ามมิให้นำสิ่งหนึ่งสิ่งใดวางร่วมอยู่ด้วยเป็นอันขาด) เมื่อเชิญพานหีบเพลิงพระราชทานวางเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้ที่เชิญไปคำนับเคารพศพ ๑ ครั้ง แล้วจึงลงจากเมรุ

๔. ขณะที่เชิญพานหีบเพลิงพระราชทานนั้น จะต้องระมัดระวังกิริยามารยาทโดยสำรวมและไม่ต้องทำความเคารพผู้ใดและไม่ต้องเชิญหีบเพลิงพระราชทานเดินตามหลังผู้หนึ่งผู้ใดเป็นอันขาด

๕. เมื่อถึงกำหนดเวลาพระราชทานเพลิง ให้เจ้าภาพเชิญแขกที่มางานนี้ที่อาวุโสสูงที่สุดที่มานั้นเป็นประธานจุดเพลิง (ถ้าหากในนั้นมีพระราชวงศ์ตั้งแต่หม่อมเจ้าขึ้นไป ก็ขอให้เชิญพระราชวงศ์ผู้นั้นไปเป็นประธานในพิธี)

๖. ในระหว่างเวลาที่เจ้าภาพเชิญประธาน ขึ้นเมรุไปปฏิบัติหน้าที่ตามข้อ ๕ นั้น ให้เจ้าหน้าที่ผู้เชิญหีบเพลิงพระราชทานนั้นขึ้นไปรออยู่บนเมรุก่อน เมื่อผู้เป็นประธาน ทอดผ้าบังสุกุล และพระภิกษุสงฆ์ได้ชักผ้าบังสุกุลไปแล้วให้เจ้าหน้าที่เชิญหีบเพลิงแก่ห่อหีบเพลิงเปิดฝาหีบเพลิง แล้วเชิญไปมอบให้ประธานจุดพระราชทานเพลิงศพ

๗. ผู้เป็นประธาน ก่อนที่จะรับสิ่งของในหีบเพลิงพระราชทานจะต้องหันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ ถวายคำนับหนึ่งครั้งแล้วจึงหยิบดอกไม้จันทน์ รูปเทียนที่อยู่ในหีบเพลิงพระราชทานนั้น แล้วจุดไฟด้วยไม้ขีดไฟซึ่งมีอยู่ในหีบเพลิงนั้น นำมาจุดที่รูปเทียน ดอกไม้จันทน์ แล้วนำไปวางที่ได้หีบศพ เสร็จแล้วคำนับศพ ๑ ครั้ง แล้วหันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ ถวายคำนับอีก ๑ ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธีพระราชทานเพลิงศพ

สำนักพระราชวัง

กำหนดการพระราชทานเพลิงศพ

- เวลา น. - รถยนต์รับพนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงพระราชทานออกจากพระบรมมหาราชวัง
- เวลา น. - เจ้าภาพตั้งแถวรอรับเพลิงหลวงพระราชทานตามความเหมาะสมกับสถานที่
- เวลา น. - รถยนต์รับพนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงพระราชทาน ณ ฌาปนสถานบริเวณพิธี
- พนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงหลวงพระราชทานลงจากรถยนต์ และยืนอยู่กับที่
 - พนักงานพระราชพิธีเชิญเพลิงพระราชทานขึ้นสู่เมรุ เจ้าภาพเดินตาม และหยุดที่หน้าบัน ไคเมรุ
 - พนักงานพระราชพิธีเชิญเครื่องขมาศพและเพลิงพระราชทานวางที่โต๊ะ
 - พนักงานพระราชพิธี คำนับศพ แล้วลงจากเมรุ
 - ถ้ามี พิธีกรอ่านประกาศเกียรติคุณของผู้ที่ได้รับพระราชทานเพลิง จบแล้ว (ประวัติโดยย่อ)
 - พิธีกร เชิญผู้มีเกียรติที่มาในงานพระราชทานเพลิงยืนสงบนิ่งไว้อาลัย ๑ นาที
 - เจ้าภาพเชิญผู้เป็นประธานในการพระราชทานเพลิงศพ ขึ้นเมรุเพื่อจะทอดผ้าบังสุกุล
 - ประธานในพิธี ทอดผ้าบังสุกุล ถ้าเป็นผ้าไตรของหลวงพระราชทานต้องใช้พัดยศพระสงฆ์ขึ้นพิจารณาชักผ้าบังสุกุล แล้วลงจากเมรุ
 - ประธานในพิธี หันหน้าไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ถวายคำนับ
 - หยิบกระทงข้าวดอก กระทงดอกไม้ จากพนักงานพระราชพิธี วางที่ฐานพื้นหน้าหีบศพ แล้วหยิบดอกไม้จันทน์จากพนักงานพระราชพิธี จุดเพลิงพระราชทานจากโคมไฟที่เจ้าพนักงานพระราชทานถือเชิญไปสอดดวงลงในใต้พื้นรองศพ ลงจากเมรุ
 - พระสงฆ์ขึ้นเมรุเผาศพก่อน แล้วแขกผู้มีเกียรติกับบรรดาญาติมิตร ขึ้นเมรุตามลำดับ
 - พนักงานพระราชพิธี สำนักพระราชวังเดินทางกลับ

- หมายเหตุ**
๑. จัดโต๊ะหมู่ตัวสูง ๑ ตัว ปูผ้าขาว ตั้งด้านศีรษะสำหรับวางเครื่องขมาศพ และโคมไฟหลวง
 ๒. จัดโคมไฟสำหรับต่อเลี้ยงเพลิงพระราชทานจากพนักงานพระราชพิธี นำไปรักษาไว้เพื่อในการพระราชทานเพลิงศพ (เผาจริง)
 ๓. ในกรณีทหาร ตำรวจ ที่ได้กองเกียรติยศ เมื่อประธานวางกระทงข้าวดอก กระทงดอกไม้ (เครื่องขมา) ให้เป่าแตรนอน จบแล้ว ประธานหยิบรูปเทียนดอกไม้จันทน์ ให้ทำเพลงเคารพศพจุดเพลิงเป็นการพระราชทานเพลิงศพ

สำนักพระราชวัง

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓